

شروفه‌کرن و چاره‌سهریا شاشیپین خالبه‌ندی و رینقیسی د زمانی راگه‌هاندنیدا (روژناما نه‌فرو وه‌ک نمونه)

سلیمان هشیار محمد و د. سلیمان اسماعیل رجب

پشکا زمانی کوردی، کولیژا زمانان، زانکویا دهوک، ههریما کوردستانی – عیراق

((میژوویا وهرگرتنا فه‌کولینی: 19 گولان، 2020، میژوویا رهمانه‌ندیا به‌لافکرنی: 24 تیرمه‌ه، 2020))

پوخته

نه‌بوونا رینقیسه‌کا نی‌کگرتی، ل نافه‌را ته‌فایا ته‌خ و چینین کومه‌لگه‌هی، نه‌فرو ناریشه‌کا مه‌زن بۆ رینقیسا مه‌یا کوردی په‌یدا کره‌یه، ب تایبه‌ت د بواری فیرکرنیدا، کو نه‌ف ناریشه زورتر د فورمی نقیسی و ته‌کنیکین نقیسیندا ب ئاشکرای به‌رچافدکه‌فیت. نه‌بوونا نافه‌نده‌کا ب هیزا زمانی، بۆ سه‌ره‌په‌رشتیکرنا نه‌فی چهندی، ریکخوشکه‌ر بوویه، کو ههر لایه‌نه‌ک ل دویف زانینا خویا که‌سوک، شیوی رینقیسی ب گوهوریت و ل دویف هه‌زا خو بکار به‌ینیت، یان زمانی راگه‌هاندنیدا پرانیا جاران گرنگی ب زمان و یاسایین زمانی ناده‌ن و نارمانج ژ فی چهندیژی نه‌وه، کو مه‌به‌ستا سه‌ره‌کیا وان، گه‌هاندنا په‌یامیه‌ بۆ خوانده‌فانی، ب شیوه‌کی ساده و بله‌ز، له‌ورای لایه‌نی زمانی ده‌یته‌ فه‌راموشکر، ههرچه‌نده‌ زمانی راگه‌هاندنیدا، ئالافه‌کی ب هیزه بۆ پارازتن و پینشخستنا زمانی، چونکی ب ئاسانترین ریک، ههمی لایه‌نه‌کی جفاکی دشین سود و مفایین ژ په‌یف و زاراقین نوی وهرگرن، ب مه‌رجه‌کی نه‌ف زمانه‌یی دویر بیت ژ شاشیپین ریزمانی و رینقیسی؛ له‌ورا پیدفیه‌ ب شیوه‌کی زانستی و هویر، نه‌ف زمانه‌ به‌یته‌ شروفه‌کرن و نمونین په‌سه‌ند و ستانده‌رد به‌ینه‌ دیارکر و بپنه‌ پالپشت بۆ به‌ره‌ف پینشیرنا نه‌فی زمانی، نه‌ف فه‌کولینه‌ژی هه‌وله‌کا زانستی به‌ بۆ ده‌ستینشانکرنا بنه‌مایین دروست و زانستی بۆ رینقیسه‌کا دروست ژ لایین رینقیسی و ته‌کنیکیه‌.

کلین فه‌کولینی: زمانی راگه‌هاندنیدا، رینقیسی، خالبه‌ندی، شایین رینقیسی و شاشیپین خالبه‌ندی

پیشه‌کی

ناقونیشانی فه‌کولینی: نه‌ف فه‌کولینه‌ ل ژیر ناقونیشانی (شروفه‌کرن و چاره‌سهریا شاشیپین خالبه‌ندی و رینقیسی د زمانی راگه‌هاندنیدا "روژناما نه‌فرو وه‌ک نمونه") هاتیته‌ دارینتن.

سنور و ریبازا فه‌کولینی: که‌سه‌سته‌ و شروفه‌کرن و دیارکرنا سنورر فه‌کولینی، لایه‌نی نقیسیکیی زمانی هاتیته‌ هه‌لیژارتن، کو بۆ فی مه‌رمی روژناما نه‌فرو هاتیته‌ ده‌ستینشانکر ب شروفه‌کرنه‌کا وه‌سفی – شروفه‌کاری بۆ لایه‌نی زمانین فه‌کولینی.

نارمانجا فه‌کولینی: زمانی راگه‌هاندنیدا کارتیکرنه‌کا راسته‌وخو یا ل سه‌ر کومه‌لگه‌هی

رینقیسا دروست و خالبه‌ندی، دو یه‌کین سه‌ره‌کینه‌ بۆ پاراستن و پاریزگاریکرنا ژ په‌یاما دروست بۆ گه‌هاندنیدا ب لایه‌نی به‌رامبه‌ر. له‌ورا د زمانی نقیسیندا پیدفیه‌ ههمی لایه‌ک ب باشی نه‌فی ئه‌رکی جیه‌جی بکه‌ن، به‌لی بیگومان جیه‌جیکرنا بنه‌مایین رینقیسا دروست د زمانی راگه‌هاندنیدا کاره‌کی ب زهمه‌ته، چونکی د زمانی راگه‌هاندنیدا گه‌هاندنا ب له‌زا په‌یامی بۆ خوینهری یا گرنه‌که‌ نه‌ک نقیسینا دروسته‌ر. ههر د چارچوئی نه‌فی بنه‌ماید، نه‌ف فه‌کولینه‌ ب فی ره‌نگی خاری هاتیته‌ دابه‌شکر و دارینتن.

2008: 21). دیسان ((زمان گهاندنی پهیامه یان زارمکی یان نوسراو))، (علی، 2005: 21).

واته زمان ب ریکا دهنگان دهیته دروستکرن و دبیته چالاکیهک د ناقبره ناخفتنکهری و وهرگریدا ژ بو گه هاندنا پهیامهکی ب مهرما نالوگورکرنا هزر و بیران د ناقبره مروقاندال سهر بابهتهکی دیارگری. زمانی مروقان یی تاییهته و دهیته بکارهینان ژ بو دهربرینا هست و سوزان نانکو زمان پروسیسهکه ل ژیر کونترول مروقی دایه و چهوانیا بکارهینانا شیوازی وی ژ کهسهکی بو کهسهکی دی دهیته گوهارتن. نهرکی زمانی د ناقبرو کا خودا ناراستهکرنا نامهیهکیه ژ کهسهکی بو کهسهکی دی و نهف نامه یه هملگرا پهیامهکیه، کو نهف پهیاما دروستکرنا هزرا کهسهکیه ژ بو بدهستقههینانا بهرسقهکی، واته زمان ریکا لیکگوهارتنا هزرایه ژ بو پتر ب ریقهبرن و ب هیزکرنا پهیهوندین ژبانی و دروستکرنا پهیهوندیان، دهمی نهم بهحسی زمانی دکمین مهبهستا مه هردوو لایهنین زمانیه چ ب شیوی ناخفتن یان شیوی نفیساندن، کو د قی فکولینیدا، دی کار ل سهر لایهنی زمانی نفیسی کهین.

بیگومان نهگهر نهم تهماشه بکهین، یاسایین هانتوچونئی هانتینهاندانان بو هاریکار یکرنا شوفیران، داکو بزائن دی چاوا ب ریکوپیکي د ناق جادهیاندا هانتوچونئی کهن، ل گهل هندی، نهوان پایهندی هندهی دکهت، نابیت نهوان یاسایان بهزینن، چونکی پیگیری نهکرن ب وان یاسایان دی کارئی هانتوچونئی توشی ناستهنگان کهت و بی سهر و بهریهکا تهمام دی کههقیته د رهوشا هانتوچونیدا، لهورا زمانی نفیسکیژی، پیذقی ب هندهک رینمایانه، کو دقیت ههمی پیقه پابهند بن داکو مه نفیسینهکا ریکوپیک و ریکخستی بو زمانی نفیسی ههبيت، نه وهک نهوا قی گاڤی د زمانی راگه هاندنی و همتا یی خواندنی ژیدا هس نیک ل دویف تیگه هشتنا خو، دویر ژ پیگیریکرن ب بابهتی رینمایین رینقیسی سهردهریی دکهت، لهورا نهف مژاره دی ههولکه بیت بو نهوی رینقیس و خالبهندی د روژناما نهفرودا هاتیبه بکارهینان، بو دستنیشانکرنا هندهک شاشین وی و چاوانییا دروست بکارهینانا وان .

ههی، نهگهر نهف زمانه ب باشی نههیته بکارهینان، دی کارتیکنهکا نهزینی ژلایی زمانیه ل سهر کومهلگههی ههبيت، لهوما پیذقیه زمانی راگه هاندنی ب باشی بهیته شروفهکرن و بهرف ناراستهیهکی دروست بهیته پالدان بو هندی داکو ژ لایی زمانیه رهنگه هاندنهکا نهزینی ل سهر کومهلگههی ههبيت.

گریمانه و پرسپارین فهکولینی: گریمانه و پرسپارین سهرکی د قی فکولینیدا نهون، نهوی د زمانی راگه هاندنیدا گلهک شاشین ریزمانی و رینقیسی ههنه؟ نهوی رینمایین رینقیس و رینمایین خالبهندی د روژناما نهفرودا ب دروستی دهیته پهیرهوکرن؟ نهوی زمانی راگه هاندنی کاریگری کریه سهر زمانی کوردی؟

پشکین فهکولینی: سهره رای پیسهکی و نهجامان، فهکولین دوو تهوهرین سهرکی بخوفدگریت: تهوهری نیکی هاتیته تهرخانکرن، بو لایهنی تیوری و دیارکرنا زمانی راگه هاندنی، تیگه ه و پیناسین زمانی راگه هاندنی، تاییهتمندیین زمانی راگه هاندنی. تهوهری دوی، کو لایهنی پراکتیکی فهکولینی بخوفدگریت، پیکهاتیته ژ خالبهندی و رینقیس، گرنکیا خالبهندی، هیمایین خالبهندی، شاشین خالبهندی د روژناما نهفرودا، دیسان گرنکیا رینقیسی و شاشین رینقیسی د روژناما نهفرودا.

1- پشکا نیکی: لایهنی تیوری

1-1- دهرازینک:

زمان باشترین ریک و ب هیزترین ریکا پهیهوندکر نییه کهواته (زمان ب تنی کهرستهیهک نینه بو هنارتن و لیکتیگه هشتنا پهیامهکی د ناقبره مروقاند، بهلکو زمان کهرستهیهکه بو زانین و ناساندنا هس تشتهکیه ل هس جه و دهمهکی)، (خورشید، 2011: 17). زمان دیاردهیهکا جفاکیه ژ بو گه هاندن و مهرم و پهیاما خو د ناق تاکه کهساندا دهیته بکارهینان، نانکو زمان نامیرهکه یان کهنالهکه ژ بو گوهارتنا هزر و بیران د ناقبره مروقاند زمان ب ریکا رهمزو هیمایان دهیته ههگوهاستن، ب قی شیوهی کو ((زمان کومهلکه دهنگیکه کهههر نهتهوهمیهک مهبهستی خوی پی دهگهینیت))، (خوشحالی،

2-1- زاراقی زمانی راگه‌هاندنی:

راديو و تله‌فزیون، ئامرازین ئه‌لکترونیین دی) هه‌روه‌سا ئه‌ف زانیارییه د ماوه‌یه‌کی کورتدا و ب له‌زاتیه‌کا گه‌له‌ک ب ریکا ئه‌فان که‌نالان دگه‌هه‌نه جه‌ماوه‌ری، (ئیب‌راهیم، 2018: 33 - 34).

3-1- تیگه‌ه و پیناسه‌یین راگه‌هاندنی:

راگه‌هاندن واته به‌لا‌فکر و ئاراسته‌کرن و گه‌هاندنا پینانین و، زانیارییان ژ جه‌ه‌کی بۆ جه‌ه‌کی دی ب مه‌رما ئاگه‌هدارکرنا و مه‌رگران ژوان روویدان و چالاکیین روژانه ده‌ینه روویدان، ئانکو راگه‌هاندن پرمه‌که ل نا‌قبه‌را تاکه‌سه‌یین جفاکی دشیت پینانینا ب ره‌نگه‌کی بله‌ز بگه‌هینیته ئه‌وان هه‌روه‌سا به‌لا‌فکرنا بابه‌تین جو‌راو جو‌ر مینا بابه‌تین ره‌وشه‌نبیری جفاکی و سیاسی، ... هتد چ نا‌فخویی بن یانژی جیهانی بن.

ب ئه‌فی شیوه‌ی ئه‌م دشینین بیژین، کو ((راگه‌هاندن بریتیه له‌به‌لا‌وکردنه‌وه‌ی بیروباوه‌ری هه‌وال له‌ناو خه‌لکدا له‌ریگه‌ی چه‌ند که‌نالیکه‌وه له‌پیناوی لی حالی بوونی و ته‌نانه‌ت پینسه‌ت و راکیشانی لایه‌نگیری، راگه‌هاندن بریتیه له‌و چالاکی و په‌یوه‌ندیکردنه‌ی که ده‌بیته هوی گه‌هاندنی هه‌وال و زانیاری دروست له‌باره‌ی بابته و کیشه‌کان)، (عه‌زیز، 2006: 45). که‌واته راگه‌هاندن گه‌هاندنا نوچه‌یین دروست و پینانینین راستگو راستین به‌جه‌ه ب خه‌لکیرا یان ده‌ربرینه‌کا بابته‌یه ژ جه‌ماوه‌ری راگه‌هاندن فه‌گو هاستنا هزرانه ژ فریکه‌ری بۆ وهرگری مه‌رم ژ رازیکرنا وهرگریه ب وان ئارمانجین فریکه‌ری ل ده‌سپیکه‌ی ده‌سنتیشانکرین، (ناصری، 2006: 12).

واته راگه‌هاندن پروسیسه‌کا خو گه‌هاندنا بابته‌یه ئارمانجا وئ زیده‌کرنا جه‌ماوه‌ریه ب پینانینین راست و ریکخستی د نا‌قبه‌را واند، ئانکو کومه‌کا که‌ره‌ستایه بۆ په‌یوه‌ندیکرنا جه‌ماوه‌ری ب شیوه‌یه‌کی راسته‌وخۆ یان نه‌راسته‌وخۆ وه‌کی (ئیزگه‌ه، تله‌فزیون، روژنامه‌گه‌ری... هتد) زیده‌کرنا مروقان ب ده‌نگ و باسین دروست و پینانینین ساخه‌م و راستین چه‌سپاندی، کو هاریکاریا وان بکه‌ت بۆ چیکرنا راو‌بو‌چوونه‌کا دروست ل روویدانه‌کی ژ

ئه‌گه‌ر سه‌رنجی به‌هینه سه‌ر زاراقی (زمانی راگه‌هاندن) ئ دی بۆ مه‌ دیاربه‌یت، کو ژ دوو زاراقان پیکه‌تیه‌یه ئه‌وژی (زمان + راگه‌هاندن) زاراقی ئیکه‌ی (زمان)، د زمانه‌ی (کوردی، عه‌ره‌بی، ئینگلیزی) دا ب زاراقین (زمان، الغه‌، Language) بکارده‌ین، (ئیب‌راهیم، 2018: 21). ژ هه‌ژیه‌یه بیژین هه‌ر وه‌کی به‌ری نوکه مه‌ نامازه پیکه‌ری، کو زمان گرینگترین و ب هیزترین ریکا په‌یوه‌ندیکردنه‌یه د نا‌قبه‌را مروقاندا. د راگه‌هاندنیدا زمان بۆ هه‌مان په‌یام بکارده‌یت، به‌لی ب تنی ئه‌وی په‌یامی ئه‌وا ب ریکا زمانی ده‌بته‌ ده‌ربرین، ب شیوه‌یی گشتی د راگه‌هاندنیدا بکارده‌یت.

زاراقی دووی ئه‌وژی (راگه‌هاندن) ده‌ر‌باره‌ی ئه‌فی زاراقی د زمانه‌ی کوردیدا ژ لایه‌ی زمانفانیقه‌ ژ دوو به‌شان پیک ده‌یت ئه‌وژی په‌یفا (را) و چاوگی (گه‌هاندن)، کو ب واتایا (گه‌هاندنا بیر و بو‌چوونان) ده‌یت، پیکه‌ه ب واتایا پیراگه‌هاندنا زانیارییان یان هه‌والان دگه‌هینیت. ب شیوه‌یه‌کی گشتی ژ لایه‌ی زمانفانیقه‌ وه‌کو زاراقه‌کی جیهانی ب واتایا (پیراگه‌هاندنا ،زانیارییان) دگه‌هینیت، ئه‌ف چه‌نده‌ژی زیده‌تر ژ زمانه‌ی عه‌ره‌بی هاتیه‌یه وهرگرتن، کو ژ په‌یفا (اعلام) هاتیه‌یه، د زمانه‌ی ئینگلیزیدا ب زاراقی (Media) ده‌بته‌ نا‌فکر و د به‌ره‌تدا ژ په‌یفا (Median) هاتیه‌یه وهرگرتن، ب واتایا پینا‌ف (الوسیط) یان نا‌قبه‌ند ده‌یت، کو مه‌به‌ستا نا‌قه‌راست یان نا‌قبه‌ند دگه‌هینیت د نا‌قبه‌را دوو تستان یان دوو لایه‌ناندا دبیت.

چه‌مکی راگه‌هاندنی دوو پروسا بۆ مه‌ دیارده‌کت، کو هه‌ر دوو ته‌مامکه‌رین ئیکن، ژ لایه‌ی زاراقیه‌ شیوه‌یه‌که ژ شیوه‌یین پروسا په‌یوه‌ندیکرنی یان ب ئیکه‌هه‌شتتی (Communication) ژ لایه‌کی دیقه‌ پروسا گه‌هشتن ب زانیارییان (Information)، و گه‌هاندنا ئه‌وان زانیارییان بۆ جه‌ماوه‌ری، ئه‌ف زانیارییه ب تنی ب ریکا راگه‌هاندنی یان که‌ره‌سته‌یان یان ئامرازین راگه‌هاندنی (Mass-Media) ده‌ینه بکاره‌ینان، ئه‌فه‌ژی کومه‌له ئامیر و ئامرازن، وه‌ک: (روژنامه و گو‌فار،

روویدانا یان ناریشه‌کی ژ ناریشه‌یان، کو ئەف بیروبوچوونه دهربرینه‌کا بابته‌تی ددهت، (السلامة، 2007: 74-75).

راگه‌هاندن ئەو نامرازی په‌یوه‌ندی‌کرن و گه‌هاندنیه، کو رادبیت ب به‌لافکرنا هه‌می وان بابته‌ت و روویدان و ناریشه‌یان جو‌راوجوور و ده‌ست خستنه‌سه‌را هه‌می دیاردین د نا‌ف چقاکی‌دایه وه‌کی خو ژ بو بینهران فه‌دگو‌هیزیت بی‌ی ده‌ستکاری‌کرن و دبیته‌ پره‌ک د نا‌ف‌سه‌را تاکه‌سه‌ین چقاکی‌دا و روژانه کومه‌کا ده‌نگ و باسان فه‌دگو‌هیزیت ژ بو وه‌رگران.

راگه‌هاندن ئەوه کو هنده‌ک ده‌نگ و باسین دروست بده‌نه خه‌لکی، داکو هاریکاریا وان بکته‌ت دا بوچوونه‌کا راست و دروست ل دوور روویدانه‌کی ژ روویدانان یان ناریشه‌کی ژ ناریشان دروست‌بکته‌ت، کو ئەف بوچوونه دهربرینه‌کا بابته‌تی ژ می‌شکی جه‌ماوه‌ری هه‌روه‌سا ناراسته و حه‌زین وان ژی، ئانکو راگه‌هاندن هنده‌ک پیزانین دروست و راست دده‌نه خه‌لکی، داکو بوچوونه‌کا راست ل ده‌ف وان ل سه‌ر ناریشه‌کی ژ ناریشان یان پرسه‌کا گشتی په‌یدابیت))، (الدیمی، 2004: 18).

راگه‌هاندن خودان ئه‌رکه‌کی گرنه‌گه، روله‌کی مه‌زن دگیزیت د نا‌ف چقاکی‌دا ژ بو فه‌گوه‌ازتتا بویره‌ان ب شیوه‌یه‌کی راست و دروست، لی ئەگه‌ر ئەف ده‌نگوباسه دروست نه‌ین سه‌رگیزیه‌کی د ه‌زرا بینهریدا دروست‌دکته‌ت. پیدیه‌ راگه‌هاندن ره‌وشتین روژنامه‌فانی ب پاریزیت و ب بیته‌ پره‌کا راست و دروست د نا‌ف‌سه‌را خه‌لکی‌دا داکو بشیت هه‌می چقاکی بخو‌فه‌گریده‌ت، داکو بی جوداهی ب سه‌رکه‌فتیانه بچیه‌ت د دل‌ی تاکه‌سه‌ین چقاکی‌دا.

ب شیوه‌یه‌کی گشتی ئەم دشین تیگه‌ه‌ی راگه‌هاندن د ئەفان خالاندا کورت بکه‌ین:-

- راگه‌هاندن فه‌گوه‌ازتتا هه‌وال و، زانیاریانه ب شیوه‌یه‌کی بابته‌تیانه.

- راگه‌هاندن زانسته‌که هه‌ولا دروستکرنا کاریگه‌ریی ل بیروبوچوونین که‌سه‌ی به‌رانبه‌ر ددهت و رایا گشتی دگوه‌وریت.

- راگه‌هاندن پیدانا زانیاریان راست و دروست و بیر و بوچوونین جیاواز، ب ریکا شیوازین جودا جودا وه‌ک: (روژنامه، رادیو و ته‌له‌فزیون، ریکین دی یین راگه‌هاندن) ئ داکو هاریکاریا وان بکته‌ت بو دروستکرنا بوچوونه‌کا دروست دهرباره‌ی ئیک ژ روویدانان یان ناریشه‌یه‌ک ژ ناریشان، یان به‌لافکرنا راستیان یان هنده‌ک جاران ب ریکه‌کا دی وه‌ک: (سینه‌ما، وان، کور، پینشانگه‌ه، ناهه‌نگ) ان، ئەنجام ددهت.

- زانیی ئەلمانی ئوتوگروت (Outo Grouth) دبیزیت: ((راگه‌هاندن بریتیه له دهربرینه‌کی بابته‌تیانه بو عه‌قل و رو‌ح و ه‌ز و ناراسته‌کانی جه‌ماوه‌ر، له هه‌مان کاتدا وه‌ک پرۆسه‌ی بلاوکردنه‌وه‌ی پیشکه‌ش کردنی زانیاری راست و دروست، به‌سه‌ره‌اتی راست و روون، هه‌والی راسته‌قینه، بابته‌تی ورد، رووداوی دیارکراو، بیر و بوچوونی په‌سه‌ند، بو جه‌ماوه‌ر. له‌گه‌ل ناوه‌ینانی سه‌رچاوه‌کانیان له پیناو خه‌مه‌تکردنی به‌زه‌وه‌ندی گشتیدا))، (نیبراهیم، 2018: 38).

- ((راگه‌هاندن بریتیه له چالاکییه‌کی کومه‌لایه‌تی و ئه‌رکی گه‌هاندن و گواستنه‌وه‌ی هه‌وال و ده‌نگوباسو زانیاری تاقیکردنه‌وه‌ی نیوان مروقه‌کاندا ده‌گریته‌ خو، له هه‌موو قوناغه جیاکانی پیشکه‌وتن و گورانکارییه کومه‌لایه‌تییه‌کاندا رۆلی سه‌ره‌کی خوی ده‌بینی))، (نیبراهیم، 2018: 39).

1-4- تیگه‌ه و پیناسه‌یین زمان‌ی راگه‌هاندن:

زمان‌ی راگه‌هاندن ئەو زمانیه‌ ئەوه‌ی د راگه‌هاندنیدا بکارده‌یت ئەفجا چ (روژنامه، رادیو، ته‌له‌فزیون... هتد) بیت، ب شیوه‌یه‌کی گشتی دقیت زمان‌ی راگه‌هاندن زمانه‌کی ئاسان بیت ب ئەوه‌ی شیوه‌ی پتیریا ته‌خ و چینی چقاکی تیگه‌ه‌ن. زمان‌ی راگه‌هاندن فه‌گوه‌ازتتا زانیارییه‌ ژ بو هه‌می خه‌لکی بی جیاوازی ژ بو تیگه‌ه‌شتنا وان ژ هه‌می ئاستان و دویره‌ ژ هه‌می دهربرینین گران و ب کیمترین دم ده‌یته ناراسته‌کرن، هه‌ولده‌ت زورترین بینهر ب ریکا زمانه‌کی ساده و جوان خه‌ملاندی ل دوور خو کومبکته‌ت. ئەو زمانه‌ی کو ته‌فایا خه‌لکی تیگه‌ه‌ن و پیکولی دکته‌ت زمانه‌کی رون و ره‌وان بیت، چونکی خه‌لک روژانه گوه‌داریی بو دکته‌ت.

گونجیت، چونکی رستین دریز یانژی پهیقین
فره‌هنگی بین قورس و بیانی ل گهل سردمی
ب لمز و ته‌کنولوجیایی ناگونجیت.

3- گونجاندن (الملائمه): مبهست ژ نهقی
زاراڤی ئه‌قیه پیدقیه زمانی راگه‌هاندنی ل گهل
ئهران ئامرازین تیدا بکاردهین دگونجای بن،
دیسال گهل خه‌لکی ب گونجیت، چونکی
ئارمانجا سره‌کیا زمانی ئه‌وه، کو ل گهل خه‌لکی
بگونجیت و خه‌لک لی تیبگه‌هیت.

4- سهرنجراکیش (الجابیه): هسربابه‌ته‌کی د
راگه‌هاندنییدا بهیت به‌لاقرن پیدقیه یی
سهرنجراکیش بیت ب شیوه‌یه‌کی وه‌سا بیت کو
سهرنجا خه‌لکی بو خو راکیشیت و نه‌چار بکمت
وی پهیامی بخونیت، چونکی خوانده‌فان پتر حمز
ژ ئهران بابته‌تان دکمت بین کو سهرنجا وی بو
خو رادکیشیت نه‌کو بابته‌کی حشک و بی تام بیت
ب هیچ شیوه‌یه‌کی یی به‌ره‌هف نه‌بیت وی
پهیامی بخونیت.

5- کورتیری (الاختصار): ژبهر سنووردارییا
ئامرازین بکارهاتی د روژنامه‌گه‌رییدا دیسان
سروشتی خه‌لکی، کو حزال دویفچونا بابته‌تین
دریز نینه، له‌ورا پیدقیه نفیسه کورتیری
بکاربهینیت، واته شیوازی وی بابته‌تی یی
چه‌وابیت پیدقیه ل دویف وی قه‌بارهی بیت (نه
زیده بیت و نه کیم بیت) وه‌کو یا دیار قه‌بارهی
روژنامه‌یان یی سنوورداره له‌ورا پیدقیه ل گهل
قه‌باری لاپهران ب گونجیت، د ههمان دمدا
کارتیکرنی نه‌کته سهر ناقه‌روکا بابته‌تی.

6- نهرمی (مرونه): مبهست ب نهرمی ئه‌قیه،
کو زمانی شیانا دهربرینا جورا و جور د ههمی
بابته‌تین پیشکیشکریدا هه‌بیت، ب شیوه‌یه‌کی ریک
و پیک و بی جه‌خنکرن به‌لاف بکمت، واته ئاستی
گفتوگویی جورا و جوربیت داکو ههمی شیوازی
تیدا بهینه بکارهینان.

7- به‌رفره‌هی (الاتساع): واته دانه‌یین زمانی
به‌رفره‌ه و جورا و جور بن ژ لای بکارهینانقیه
پترترین پیکه‌اته و دهربرینی ههمچه‌شن بن،
داکو بشین پیداویستین جورا و جورین
روژنامه‌گه‌رییی دابین بکه‌ن. زمانی
روژنامه‌گه‌رییی یی به‌رفره‌هه و ههمی روژان
زیده‌تر دبیت ژ ئه‌نجامی هاتنا پهیقین نوی ئه‌وی
ژبهر وی تیکه‌لیبونا ره‌وشه‌نبیرییا جیهانی
پینگه‌هه‌ی.

رستین کورتدا پهیام بهینه ئاراسته‌کرن و
دویرکه‌فتن ژ دریزیری. نابیت زمان هزرا
خوانده‌فانی ئالوز بکمت ژ بو تیبگه‌هشتنا بابته‌تی و
پهیقین مژاوی بکاربهینیت، کو خوانده‌فان ئانکو
وه‌رگر دویرکه‌فیت و بیزاریی ل ده‌ق‌وی
په‌یدابکمت. د زمانی راگه‌هاندنییدا چه‌وانیا
بکارهینان و دهربرینا وی گرنکیا خو هه‌یه دقیت
ئه‌وه‌سی زمانی ژ بو گه‌هاندن و ئاراسته‌کرن
پهیامه‌کی بکاردهینیت دقیت ئه‌و زمان یی روون
و ئاشکرا بیت ب ساده‌ترین شیوه ناقه‌روکا پهیامی
بگه‌هینته وه‌رگری.

د راگه‌هاندنییدا زمان خو ژ ههمی وان پهیق
و زاراڤین تاییه‌تی دیردکمت، به‌لکو زمانه‌کی
ستاندر بخو‌ده‌گریت و دبیته فاکته‌ره‌ک ژ بو
په‌یوه‌ندیکنی د قه‌گوه‌ازتنا، زانیاریاندا ب
ساده‌ترین شیوه، کو وه‌رگر هه‌ست ب ته‌ناهیی
بکمت ل دهمی وه‌رگرتنا بابته‌تی و ب دروستی د
زمانی بگه‌هیت.

5-1- تاییه‌تمه‌ندیین زمانی راگه‌هاندنی:

زمانی راگه‌هاندنی د ناقه‌را ئامرازین
راگه‌هاندنییدا وه‌ک: (روژنامه‌گه‌ری، رادیو و
ته‌له‌فزیون) جودایه هسربه‌تیک ژ ئه‌فان ئامرازان
شیوازه‌کی تاییه‌ت بخو‌ده‌گریت، ل گهل هندی
ههمی ئه‌و خالین دهینه باسکرن د قی قه‌کولینیدا
جهی گرنگیدانی نینه، به‌لی وه‌ک تاییه‌تمه‌ندیین
زمانی راگه‌هاندنی پیدقیه بهینه باس‌کرن،
(ئیراهیم، 2018: 41). له‌ورا ئه‌و خالین هاتینه
به‌حسکرن د هه‌فپشکن د ناقه‌را زمانی
راگه‌هاندنی و روژنامه‌گه‌رییدا، ب تنی هنده‌ک ژ
وان خالان کو مبه‌ستا مه‌یه و ب هویری دی ل
سهر راوه‌ستین:

1- ئاشکرای (الوضوح): بلندترین سیمایی
زمانی راگه‌هاندنییه و نیشانه‌یا هه‌ره مه‌زنا
ئاشکرایا زمانیه، ل قیرییدا پیدقیه ئه‌و پهیق و
رسته و واتاین بکارهاتی د ده‌وروبه‌ری ئاخقتنیدا
یا روون و ئاشکرا بیت، داکو ههمی ته‌خ و چینین
جفاکی تیبگه‌هن.

2- سهرده‌میبون (المعاصره): مبهست ژ نهقی
خالئ ئه‌وه پیدقیه ئه‌و پهیق و رسته و دهربرینی
زمانی ئه‌وین دهینه بکارهینان ل گهل سردمی،
د گونجایی بن و ل گهل ریتم و ئاوازی و ی ب

و ساکاره رسته و دهسته‌واژین ئاخفتنا روژانه تیدا دهینه پهیره‌وکرن، چونکی روژانه دچنه بهر دهستی خوانده‌فانان و خه‌لک دخوینیت له‌ورا پیدقیه زمانه‌کئی گشتی بیت، کو ههمی خه‌لک تئیکه‌هیت ب رهنه‌کئی ریکخستی و جوان رسته بهینه ریزکرن، ل خواری دئ هه‌ولده‌ین هه‌نده‌ک ژ ئه‌وان پیناسه‌یان دیارکه‌ین:

- زمانی روژنامی زمانی نفیسنیه نه زمانی ئاخفتنیه، ئانکو نفیسه‌ر دشیت بکار بهینیت ل هر جهه‌کی یا گرنک کو ئیک ژ ئه‌رکین روژناما ب زمانی ملله‌تی ب ئاخفت، (جواد، 1998: 8).

- ((زمانی روژنامه‌گه‌ری ئه‌و زمانه‌یه که به شتیوه‌یه‌کئی فراوان له ناو خه‌لکدا بلا‌بووه و به‌خالی هاوبه‌شی هه‌موو لقه‌کان زانین و روشه‌نبیری و زانستی گشتی کومه‌لایه‌تی و مروقایه‌تی و هونه‌ری و ئه‌ده‌بی، داده‌نین))، (ئیبراهیم، 2018: 148).

- ((زمانی روژنامه‌گه‌ری ئه‌و هونه‌ری نویسنه‌یه که له نویسنه‌کانی دیکدا جیا ده‌بیته‌وه، به‌وه‌ی خاوه‌ن تاییه‌تمه‌ندییه‌کی تاییه‌تی خویه‌تی به ئاسانی و روون و ئاشکرای و اتاکان به دهسته‌وه دهدات، به شتیوه‌یه‌ک هه‌موو ئاسته‌کانی کومه‌لگا لئی تئیکات))، (ه. ژ: 149).

ژ ئه‌جامی ئه‌فان پیناسه‌یان بۆ مه‌ دیارده‌بیت، زمانی روژنامی‌ژی هر وه‌کی زمانی راگه‌هاندنی پرانییا ئه‌و تاییه‌تمه‌ندیین هاتیه دیارکرن، د زمانی روژنامه‌گه‌ری‌ژیدا بکار ده‌ین. به‌لئێ گرنه‌گترین ئه‌و تاییه‌تمه‌ندیین د زمانی روژنامه‌گه‌ری‌ژیدا بکار ده‌ین، ئه‌فین ل خواریه‌نه:

1- ((ساکاری: ساکاری له زمانی روژنامه‌گه‌ریدا پئویسته، چونکه شتیوازی نویسنی روژنامه‌گه‌ری بۆ خوینه‌ر پئویسته روون و ئاشکرایه‌ت. ئه‌مه‌ش بۆ گه‌یشتن به ئامانجی خوی له ریگه‌ی به‌کاره‌ینانی زمانیکی ئاسان ئه‌نجام ده‌دریت، بئیه‌وه‌ی په‌نا بباته بهر هه‌ندئ وشه‌ی قورس و نامۆ که خوینه‌ر له کاتی خوینده‌وه‌ی بابه‌ته‌که‌یدا زهمه‌تیه‌ک بئته‌پیش و لئێ تئنه‌گات، به‌لام له هه‌مان کاتیشدا ئه‌مه ئه‌وه ناگه‌یه‌نیت که‌وا زمانیکی زور ئاسان به‌کاربه‌ینریت بۆ نووسینی روژنامه‌گه‌ری که زمانی روژانه‌ی ئاسایی بیت.

8- **شیانا پیشکه‌فتنی (القابلیه للتطور):** ئه‌فه‌ژی نیشانه‌یه‌کا هه‌ره سه‌ره‌کیا زمانی روژنامه‌گه‌ریه‌یه، کو بشیت روژ بۆ روژئی خو پئیشبخت، یا دیاره کو زمانی روژنامه‌گه‌ری ل سالیان سیهان و چلان د سه‌رده‌می بووریدا جودایه ژ زمانی سالیان پینجیا و شینستا یین هه‌مان سه‌رده‌م، ئه‌وژی ژ بهر هاتنا چه‌ندین په‌یف و زاراقتین نوی بۆ ناڤ زمانی، کو د سه‌رده‌مین به‌ریدا ئه‌و په‌یف و زاراڤه بکارنه‌دهاتن، ژ بهر پیدقییا سه‌رده‌می وه‌سا دخوازیت ئه‌ف په‌یف و زاراڤه به‌ینه بکاره‌ینان، ئه‌ف چه‌نده‌ژی دبیته ئه‌گه‌ری پئیشکه‌فتن و په‌رسه‌ندنا زمانی.

9- **په‌یف و زاراقتین ب زهمه‌ت و بیانی:** بکار نه‌هینانا په‌یف و زاراقتین ب زهمه‌ت، ئه‌وین کو بدروستی ئه‌م واتا و رامانا بکاره‌ینانا وئ یا دروست نه‌زانین و یا باش ئه‌وه په‌یفه‌کا خومالی یا زمانی کوردی کو هه‌فواتا بیت ل گه‌ل یا بیانی ئه‌و بکار به‌ینین.

10- **رئیفیسا دروست یا په‌یفان:** پیدقیه ب شتیوه‌یه‌کئی دروست ل دویف بنه‌مایین رئیفیسا کوردی، سه‌رده‌ری ل گه‌ل په‌یف و زاراقتان و لیکدان و پیکه‌اتین یه‌که‌یین زمانی به‌یته‌کرن.

11- **یاسایین ریزمانی:** د نفیسنیا زمانی راگه‌هاندنیدا، دقت یاسایین ریزمانی ب باشی و دروستی به‌ینه په‌یره‌وکرن و هر یه‌که‌یه‌کا زمانی ل دویف یاسایین زمانی ل جهی خوی گونجایی، دناڤ رستیدا به‌یته بکاره‌ینان.

12- **په‌یره‌وکرنا یاسایین خاله‌ندی:** ئیک ژ هوکارین سه‌ره‌کی، بۆ ده‌برین و وه‌رگرتنا په‌یامه‌کا روون و ئاشکرا، په‌یره‌وکرنا رینمایین خاله‌ندییه، هر ئه‌ف چه‌نده‌ژی وئ دخازیت د زمانی راگه‌هاندنیدا، ب باشی ئه‌ف خاله به‌یته په‌یره‌وکرن.

ئه‌ف خالین هاتینه ده‌ستنیشانکرن مفا ژ ئه‌فان ژیده‌ران هاتینه وه‌رگرتن، (ئیبراهیم، 2018: 41 - 48 ؛ گیوی و همکاران، 1371: 8)

هر وه‌کی ل سه‌ری هاتیه دیارکرن زمانی راگه‌هاندنی زمانه‌کئی هه‌فیشکه د ناڤه‌را ئاخفتن و نفیسنیدا، دئ هه‌ول ده‌ین به‌ری ئه‌م بچینه سه‌ر پراکتیککرنا ئه‌فی بابه‌تی ئه‌م به‌حسی زمانی روژنامی‌ژی بکه‌ین. زمانی روژنامی ئانکو ئه‌و بابه‌تی ده‌یته نفیسن د روژناماندا زمانه‌کئی ساده

خوانده‌قانی ژ بابه‌تی و روژنامی. دیسا دقیت ب کورترین و کیمترین په‌یث و اتایه‌کا ته‌مام و دروست بدمت. چهند بابه‌ت یی کورت و تژی رمان بیت دی پتریی کارتیکه‌ربیت ژ لایئ خوانده‌قانی و وەرگریقه ب رهنه‌گه‌کی گشتی. له‌ومال قیری ب تنی لهم دی به‌حسی بیافی روژنامی که‌ین، چونکی فه‌کولینا لهم نه‌نجام ده‌ین، ل سهر (شروق‌ه‌کرن و چاره‌سهر‌کرنا شاشین خالبه‌ندی و رینفیسینیه د روژناما نه‌فرودا)، له‌ورا رینفیس فورمی نفیسکیی زمانیه، چاوا زمان پشت به‌ستنی ل سهر کومه‌کا یاسا و ریساین زمانی، ب نافی ریزمان دکه‌ت، رینفیسری پشت به‌ستنی ل سهر هنده‌ک رینمایان دکه‌ت، کو دبیزینی رینمایین رینفیس، ژ بهر هندی پندقیه ههمی که‌سه‌ک، ب جیبه‌جیکرنا وان رینمایان یی پیگیربیت بو هندی مه رینفیس‌ه‌کا ئیکگرتی هه‌بیت.

2- پشکا دویئ: لایه‌نی پراکتیکی خالبه‌ندی و رینفیس:

خالبه‌ندی و رینفیس، دوو بابه‌تین هونری و زانستینه، کو شیوی دروستی بکار هینانا وان، خواندن و تیگه‌هشتنا ههر تیکسته‌کی بو خوینده‌قان و وەرگری، ب ساناهی دکه‌ت. ههرچهنده هه‌تا نوکه ب هه‌بوونا چهن‌دین زانکو، دهرگه‌هین راگه‌هاندن، دهرگه‌هین چاپی و گه‌له‌ک دهرگه‌هین دیترین زانستی ب هزاران په‌رتوک و روژنامه و گو‌فار هاتینه وه‌شاندن، به‌لی فورمه‌کی دروستی خالبه‌ندی و رینفیس ژ لایئ ههمی دهرگه‌هانقه ناهیته بکار هینان، له‌ورا ههر نفیس‌ه‌ک یان دهرگه‌ک ل دویف تایه‌تمه‌ندیی که‌ساتیا خو یانژی دهرگه‌هی خو پشت به‌ستنی ل سهر جوره‌کی رینفیس دکهن، کو نه‌قه بوویه نه‌گه‌ری هندی فورمه‌کی ئیکگرتی نه‌هیته په‌یره‌وکرن.

2-1- خالبه‌ندی:

دانانا خالبه‌ندی و بکار هینانا دروستا وان د روژنامی و ههر بابه‌ته‌کی نفیسیدا، تیگه‌هشتنا نه‌وی بابه‌تی، پتر لیدکه‌ت، واته ب دانانا هیمایین خالبه‌ندی، خواندن و تیگه‌هشتنا و ب ساناهیتر دکه‌ت، یانژی دشین بیژین نه‌وی هیمایین د ناه بابه‌تی نفیسینیدا ده‌ینه بکار هینان، ههر ئیک

2- وردی و چری: له‌وانیه شیوازی نووسینی ناسان به‌ره‌و روون و ئاشکرای بیات، به‌لام وردی و چری بو نووسینی روژنامه‌گه‌ریی زور پیویسته، چونکه بابه‌ته‌که له مه‌سه‌له‌کانی دریزه‌دادری و ونبوونی له ناو وشه‌ی نامو و نادپاردا دوور ده‌کوئته‌وه و شیوازی نووسینه‌که لهم گرفتانه‌ی رزگار ده‌کات. هه‌روه‌ها وردی و له هه‌لبزاردنی وشه‌کاندا که گوزارشت له ره‌وشتی رووداوه‌که یا خود باری ده‌رونی راسته‌قینه‌ی که‌سه‌کاندا ده‌کات، دهربرینتیکی راسته‌وخویه، بیئوه‌ی هیچ جوړه دلهر او کیه‌ک بو تیگه‌هشتن له واتای مه‌به‌سته‌که‌یدا بو خوینهران دروست بکات.

3- په‌یره‌وکرندی هندی یاسا و ریسای ریزمانی تایه‌ت په زمان: له‌به‌ره‌وه‌ی لهم جوړه نووسینه روژنامه‌گه‌ریی له ریگه‌ی نوسینه‌وه بلاوده‌کرته‌وه، بویه پیویسته زمانیکی ره‌وان وریک و پیک تیایدا به‌کار به‌ینریت که په‌یره‌و کردنیکی راست و دروستی گشت دانه زمانیه‌کانی له ناودا هه‌بیت، وه‌ک: (وشه و رسته و مؤرفیم له‌گه‌ل هه‌موو نیشانه‌کانی خالبه‌ندی) و به شیوه‌یه‌کی ته‌واو له نیو بابه‌ته‌کانیدا په‌یره‌و بکریت. چونکه شیوازی نووسینی روژنامه‌گه‌ریی په‌یره‌سته به یاسایه‌کی تایه‌تی خو، وه‌ک به‌کار هینانی نه‌و کارانه‌ی که‌وا بکریان دیاره له جیاتی نه‌و کارانه‌ی که بکریان نادیاره، به‌کار هینانی رسته‌ی کورت له جیاتی رسته‌ی دریز، رسته‌ی ساده له جیاتی رسته‌ی ناوئته و لیکدراو، دوورکه‌وتنه‌وه له‌و رستانه‌ی که چهند زار او میه‌کی نادیار و نامو تیایدا خراونه‌تروو و له جیاتی نه‌وه رسته‌ی دیار و ئاشکراو روون به‌کار به‌ینریت))، (ئیبراهیم، 2018: 164 - 166).

که‌واته پندقیه زمانی روژنامی زمانه‌کی ساده و ساکار بیت ههمی که‌س بشین بخوینن و تیگه‌هن و یی دوبربیت ژ په‌یقین گران و بی وانا، دیسان بکار هینانا ریزمانه‌کا راست و دروست بو نفیسینا بابه‌ته‌کی روژنامی گرنه‌گه، چونکی ریزکرنا که‌رستین زمانی دبیته فاکتوره‌ک ژ بو نئزیک بوونا خوانده‌قانی ب وان بابه‌تان چونکی نه‌گه‌ر بابه‌ته‌ک ژ لایئ ریزمانی فه نه‌ی ریک و پیک بیت دبیته نه‌گه‌ری دوبرکه‌فتنا

تیکه‌لکرن و ریکئی ل تیکه‌هشتتا شاش دگریت .

3- بابتهی ریکدئیخت و زمانئی وی پاقر دکت و ئەف چەندی بیهینفره‌هیئ ل دەف خوانده‌فانی په‌یدا دکت .

4- جهین ژیکه‌بوونا رستان و دابه‌شکرنا برگان و راوه‌ستیان ل وان جهین پی‌دقی دیار دکت .

5- ئەف نیشانه ئەم دشین بیژین دبنه پیکگورین وان لفینان بین مروف دهمی ئاخفتنیدا بکاردهینیت و ده‌ستین خو دل‌لفینیت، (گیوی، 1389: 36) .

2-1-2 هیمايین خالبه‌ندی:

ب شیوه‌کی گشتی، خالبه‌ندی ژ دوو به‌شین سه‌ره‌کی پیکده‌یت: یا ئیکئی کومه‌کا هیمايین دیار و به‌رچاقین خالبه‌ندیینه وه‌کی: (خال، کوما، دوخال، ... هتد) کو زورینا خه‌لکی سه‌ره‌ده‌ریئ ل گهل دکهن، یا دبتر، کومه‌کا رینمایین ژ ئیک جودا کرنا یه‌کین تیکستییه، وه‌کی: (پیرست به‌ندی، په‌رگراف به‌ندی و به‌رجه‌سته‌کرن)، هه‌رچه‌نده بو‌قی مه‌به‌ستی، هیمايین تابه‌یت بو‌ ناهینه بکارهینان، به‌لی ژ کومه‌کا رینمایان پیکده‌یت کو کارتیکنه‌کا باش ل سه‌ر دروست خواندنا تیکستی یا هه‌ی، (فر، 1386: 438). خالا ئیکئی ب خوژی سئی جورین سه‌ره‌کی ل خو دگریت، (نیکوبخت؛ زاده، 1391: 25)

1- هیمايین راوه‌ستانی (pause markes)

2- هیمايین دنا‌گرتئی (bracket markes)

3- هیمايین جوداکرنئی (delimiter markes)

1- هیمايین راوه‌ستانی ب شیوه‌کی گشتی دوو لایه‌نین سه‌ره‌کینه:

أ- هیمايین راوه‌ستانی تـه‌قـاـفـ:

پیکده‌ین ژ خال (.)، هیمايی پرسیارئ

(؟)، هیمايی سه‌رسورمانئ (!)

ب- هیمايین راوه‌ستانی ده‌مکی: پیکده‌ین ژ

کوما (،)، کوما یا خالدار (؛).

2- هیمايین دنا‌گرتئی: پیکده‌ین ژ جوت

کفان "... "، دو کفان (...)، دو خه‌تین

جوداکرنئی یان ته‌قل - ... -، دو کوما،

...، ئاکولاد [...]، کروش {...}

خودان په‌یامه‌کا تابه‌ته، کو ل ده‌می خواندنا تیکستی ژ لایئ خوانده‌فانیفه ده‌یته وه‌رگرتن. لی ئەف په‌یامه ژ لایئ نفیسه‌ریفه ده‌یته‌دان، له‌ورا بیدقیه نفیسه‌ر ئەفی بابتهی ب گرنگ وه‌رگرت، چونکی ئەگه‌ر خالبه‌ندی نه‌ه‌یته په‌یره‌وکرن، دبیت ب دروستی په‌یاما وی بابتهی نه‌گه‌ه‌یته خوانده‌فانی، دبیته ئەگه‌ری لاوازیای وی بابتهی.

1-1-2 گرنگیا خالبه‌ندی:

هه‌بوونا خالبه‌ندی، ژ نه‌جامئ هندئ ده‌یت کو رینفیس، نه‌شیت سه‌ره‌ده‌ریه‌کا دروست ل گهل شیوی به‌یانکرنا هه‌ست و سوزان بکت، ل ده‌می کو مروف دنا‌خفتیت، چونکی ئاخفتنکهر بو‌ ده‌ربرینا هه‌ست و سوزین خو، سه‌ره‌رایئ راوه‌ستانی کورت، بلند، گوهورینا ئاوازا ئاخفتنی، بکارهینانا هیز ل سه‌ر هژماره‌کا برگان و ل‌فاندنا ده‌ست و ماسولکین سه‌روچاقا دبیته ئەگه‌ری هندئ په‌یاما وی گاریگه‌تر بیت. به‌لی ئەگه‌ر مه‌ بقیت هه‌مان ئاخفتن ب ریکا نفیسنئی ده‌ربرین، ئەف کهره‌سته ل به‌ر ده‌ستی مه‌ نینه، له‌وما بو‌ کیمکرنا ئەفان کیم و کاستیان، د کارئ نفیسنیندا ئەم پشت به‌ستنی ل سه‌ر هنده‌ک ئامرازین دبتر دکه‌ین، کو ئەوژی خالبه‌ندییه هه‌ر چه‌نده ب شیوه‌کی دروست دشیاندا نینه ئەف هه‌ست و سوزه ب ریکا وان به‌ینه ده‌ربرین، به‌لی روله‌کی کاریگه‌رژئ هه‌یه دباشتر تیکه‌هشتتا په‌یامئ، کو ئەفین خارئ هنده‌ک ژ وان گرنگیان بو‌ مه‌ ده‌نه دیارکرن:

1- تیکه‌هشتتی بو‌ خوانده‌فانی زور ب ساناهئ دکت، وه‌کو جیاوازی دنا‌قه‌را قان هه‌رسی رستاندا.

- ئازاد مروقه‌کی باشه . (رسته‌کا راگه‌هاندنه، باشیا ئازادی نیشان دده‌ت)

- ئازاد مروقه‌کی باشه ! (رسته‌کا سه‌رسورمانه، نه‌ک باشیا وی دیار ناکه‌ت،

گومانئ ژئ دئیخه‌ته سه‌ر باشیا وی)

- ئازاد مروقه‌کی باشه؟ (رسته‌کا پرسیاریه

و داخازئ دکت ئه‌ری یئ باشه یان یئ

خرابه)

2- روله‌کی گرنگ د بینیت دریکه‌ستنا

بیراندا، کو ناهیلایت ل گهل ئیک به‌ینه

3- هیمایین جودا کرئ: بیکدهین ژ ئیک کفان)، جودا خەت - ، سلاش یان خارخەت /، ژیرخەت...، دو خال : ، سئ خال ...

هیمایان ل قیرئ دیار بکەین، چونکی بکار هینانا وان یا زور نیینە و د دوخین تایبەت دەینە بکار هینان ل خواری دیئ هەولدهین هەندەک شاشیین خالبەندی د رۆژناما ئەفرودا دیارکەین.

سەرەرایئ ئەفان هیمایان گەلەک هیمایین دیتەرژ ی بکار دەین کو پیدقی ناکەت هەمی

2-1-3 شاشیین خالبەندی د رۆژناما ئەفرودا:

چەواييا بکار هینانا خالبەندی رۆژنامی	ژمارە	کۆد	راستفەکرنا شاشیین خالبەندی رۆژنامی
... چاقدیرەکی سیاسی و مامۆستایئ زانکویئ ئاشکراکر کو خوە...	2	2778	... چاقدیرەکی سیاسی و مامۆستایئ زانکویئ ئاشکراکر، کو خوە...
عەبدولسەلام بەرواری چاقدیرئ سیاسی یە د دیدارەکی دا بۆ رۆژناما ئەفرودا دبیژیت، ئیکەتی باش دزانیت...	2	2500	(عەبدولسەلام بەرواری) چاقدیرئ سیاسی یە د دیدارەکی دا بۆ رۆژناما ئەفرودا دبیژیت: ئیکەتی باش دزانیت...
... کورد هەقالین ئیکن نە شیعە و نە سونە هەقالین	2	2778	کورد هەقالین ئیکن، نە شیعە و نە سونە هەقالین کوردان نین.
ل سالا 1999 پشکا شیوەکاری ل پەیمانگەها هونەرین جوان...	1	2499	ل سالا (1999) پشکا شیوەکاری ل پەیمانگەها هونەرین جوان...
... گرنگە کورد هەقالین هەقدوو بن چنکو بۆ ئاشکرابوو...	2	2778	... گرنگە کورد هەقالین هەقدوو بن، چنکو بۆ ئاشکرابوو...
... بەیار سەفەر چیچو، زیدەتر بۆ رۆژناما ئەفرودا کورد پشکەکا ...	2	2778	... (بەیار سەفەر چیچو)، زیدەتر بۆ رۆژناما ئەفرودا گوت: کورد پشکەکا ...
ریکخراوین NGO ل دەوکی دئ هشیاریا جفاکی ل دۆر خوەپاراستن ژ کۆرۆ نایی بەلاک کەن	5	2778	ریکخراوین N.G.O ل دەوکی دئ هشیاریا جفاکی ل دۆر خوەپاراستن ژ کۆرۆ نایی بەلاک کەن.
... پینسوازی ل ستیفن فاگن قوسلئ ئەمریکا ل هەریما کوردستانی و شاندى ل گەل دا کر.	1	2499	... پینسوازی ل (ستیفن فاگن) قوسلئ ئەمریکا ل هەریما کوردستانی و شاندى ل گەل دا کر.
... بۆ نمونە (کولا رەش، تاعون) پەژیهکا کەفنه و ...	7	2778	... بۆ نمونە: (کولا رەش، تاعون) پەژیهکا کەفنه و ...
... ل سالا 1991، ل هەریما کوردستانی ...	7	2778	... ل سالا (1991)، ل هەریما کوردستانی ...
ژ سالا 2005 هەتا 2014 دووچوونا دەفەرا رۆژ هەلات ...	7	2778	ژ سالا (2005) هەتا (2014) دووچوونا دەفەرا رۆژ هەلات ...
... سالا 1991 پشتی 16 گهورینهکا دی ...	11	2778	... سالا (1991) پشتی (16) گهورینهکا دی ...
فەخوارنن غازى جۆرەکی توندۆتیژی بەرامبەر زاروویان!	11	2778	فەخوارنن غازى جۆرەکی توندۆتیژی بەرامبەر زاروویان!
چەند یاریزانەک میرکاتو ل زفستانی دئ بازار پئ گەرم بیت؟	9	2730	چەند یاریزانەک میرکاتو ل زفستانی دئ بازار پئ گەرم بیت؟
... پاریزگەری دەوکی گرنیەستەک ل گەل بەرپرسا بەرپرسا ریکخراوا UNDP ل عیراقی بۆ ...	1	2756	... پاریزگەری دەوکی گرنیەستەک ل گەل بەرپرسا ریکخراوا U.N.D.P ل عیراقی بۆ ...
بوجی ژن پتری زەلامان دناخفن؟	11	2747	بوجی ژن پتری زەلامان دناخفن؟

... بو نمونه رهنګي سوور و زهر و سپي و کسک ل دمې تورهبوونې ...	11	2747	... بو نمونه رهنګي سوور و زهر و سپي و کسک ل دمې تورهبوونې ...
... پروژين سياسي ل روژهلانا ناڅين سرکهڅي نابن، ههکه کورد پشکهکا وي پروژي نهين...	2	2778	... پروژين سياسي ل روژهلانا ناڅين سرکهڅي نابن، ههکه کورد پشکهکا وي پروژي نهين...
(عميد چيبي حهسن) بو روژناما ئهڅرو گوت: "حشهد شه عبي ... هاتنا حشهد شه عبي".	2	1984	عميد چيبي حهسن بو روژناما ئهڅرو گوت: حشهد شه عبي ... هاتنا حشهد شه عبي.
شيخ حمزه دگوت: "دئ بو هوه رازيبووني ئينم ... ئيهانه کرنا ژان و کچان کرن".	7	1984	شيخ حمزه دگوت دئ بو هوه رازيبووني ئينم ... ئيهانه کرنا ژان و کچان کرن.
... ئهوين زياني د گههينه ساخلهکيا گشتي، دئ شينين ...	7	2778	... ئهوين زياني د گههينه ساخلهکيا گشتي، و دئ شينين ...
... ههکه ئه کريار بوو ئهگري مرنا کسهکي يا سهڅتيا بهردوام ل دهڅ پيداگر؛ دئ سزا گههيته سزايين تاوانا کوشنا بي دهست...	7	2778	... ههکه ئه کريار بوو ئهگري مرنا کسهکي يا سهڅتيا بهردوام ل دهڅ پيداگر، دئ سزا گههيته سزايين تاوانا کوشنا بي دهست...
... نهڅ لوگويه نامازهبو بو باژار دايک، کو (هئروشيما)يه.	11	2778	... نهڅ لوگويه نامازهبو بو باژار: دايک کو ((هئروشيما))يه.
... (مهمهده لاولي) دخوازيت گوهوريني د کارناما حکومهتا خوه دا بکته.	2	2772	... مهمهده لاولي دخوازيت گوهوريني د کارناما حکومهتا خوه دا بکته.
قوتابي دئ چاوا پشتي بهينهدهاني څهگريته خواندنې څه خواندنې؟	4	2746	قوتابي دئ چاوا پشتي بهينهدهاني څهگريته خواندنې څه خواندنې؟
ههکه تورکيا گههشته سنوري دئ دهرگهه ئيراهيم خليل ...	2	2499	ههکه تورکيا گههشته سنوري دئ دهرگهه ئيراهيم خليل ...
کانيا ناڅيري دهيته بکارئينان بو ئاڅا څهخوارني و چاندني.	11	2499	کانيا ناڅيري دهيته بکارئينان بو ئاڅا څهخوارني و چاندني.
ساجيدايي گوټزي: "هر ب مهرما پتر خزمهکرنا ئواران ... ريگري لي بهيتهکرن".	7	2500	ساجيدايي گوټزي: هر ب مهرما پتر خزمهکرنا ئواران ... ريگري لي بهيتهکرن.
زيدهتر جهگر علي گوت: "تيما مه تيمهکا گنجه و پيدفي ... ياريزينين مه ل پاشروژي دا".	8	2500	زيدهتر جهگر علي گوت: تيما مه تيمهکا گنجه و پيدفي ... ياريزينين مه ل پاشروژي دا.
هندهک ژ راهينهران ل کولانان باوهرنامين (C) وهرگر تينه!	9	2500	هندهک ژ راهينهران ل کولانان باوهرنامين C وهرگر تينه
شش ساله ئاڅاهي نه خوشخانا هورامان ب دوماهي هاتيه و نه هاتيه څهکرن!	11	2500	شش ساله ئاڅاهي نه خوشخانا هورامان ب دوماهي هاتيه و نه هاتيه څهکرن!
(مهسرور بارزاني): "ئيران جيرانا مهيه و وهلاتهکي گلهک گرنگ بي دهڅري يه ... بهيته بجهئينان".	2	2768	مهسرور بارزاني: ئيران جيرانا مهيه و وهلاتهکي گلهک گرنگ بي دهڅري يه ... بهيته بجهئينان.
* گلهک ژ کچان ب مکياڅه دنڅن...	11	2768	* گلهک ژ کچان ب مکياڅه دنڅن...
* جلکين ب پامبي دهينه چيکرن ل بهر خوه نهکه،	11	2768	* جلکين ب پامبي دهينه چيکرن ل بهر خوه نهکه،
* باشتره جلوبهرگين بهر فراه بن و لهشنيته بگرن، ...	11	2768	* باشتره جلوبهرگين بهر فراه بن و لهشنيته بگرن، ...
پاريزمر زي رهڅان گوت: "ل گوره ي قانوني تاوانا خيانهتا ههڅريني ... دئ هيته بهند کرن ژي".	7	2730	پاريزمر زي رهڅان گوت: (ل گوره ي قانوني تاوانا خيانهتا ههڅريني ... دئ هيته بهند کرن ژي).

ناماده‌بوونا ري‌خراوا Giz يا ئەلمانی و ري‌خراوا (نايسپو) ...	5	2756	ناماده‌بوونا ري‌خراوا Giz يا ئەلمانی و ري‌خراوا (نايسپو) ...
چاره‌سه‌ری ژي، گه‌له‌ك جاران نه‌خوش هزر دكه‌ت، نه‌خوشيا فتقي...	11	2756	چاره‌سه‌ری ژي: گه‌له‌ك جاران نه‌خوش هزر دكه‌ت نه‌خوشيا فتقي...
دئ ل (U.N) سكالايي ل سه‌ر عيراقی توماركه‌ين	2	2224	دئ ل (UN) سكالايي ل سه‌ر عيراقی توماركه‌ين
مخائيل بۆگدانوف جيگري و هزيرئ ده‌رقه يئ روسيا... گۆت: "ئارمانجا مه ژ سازكرنا... دكونگري گه‌لاندا ناماده‌بن."	3	2224	مخائيل بۆگدانوف جيگري و هزيرئ ده‌رقه يئ روسيا... گۆت: (ئارمانجا مه ژ سازكرنا... دكونگري گه‌لاندا ناماده‌بن).
پالانی ئەو چه‌نده ژي گۆت: "رۆژانه كاري مه ل دادگه‌هي يه ... دادگه‌ه ناهيته ئي‌كلا كرن."	7	2224	پالانی ئەو چه‌نده ژي گۆت: رۆژانه كاري مه ل دادگه‌هي يه ... دادگه‌ه ناهيته ئي‌كلا كرن.
UN: داعش 40 ته‌رم هاقيتينه روبراي دي‌جله	1	1984	UN: داعش 40 ته‌رم هاقيتينه روبراي دي‌جله
وه‌زاره‌تا چاندينئ يا حكومه‌تا هه‌ري‌ما كوردستانئ ئاشكرا كر، كو پلان هه‌يه...	5	1984	وه‌زاره‌تا چاندينئ يا حكومه‌تا هه‌ري‌ما كوردستانئ ئاشكرا كر كو پلان هه‌يه...
هيري‌شا تاخي كه‌رامه خه‌نجه‌را ل دلي مووسل دده‌ت!	2	1984	هيري‌شا تاخي كه‌رامه خه‌نجه‌را ل دلي مووسل دده‌ت
... زاروكين مه يين قوتابي وه‌كي مشكين مخته‌به‌ري ليهاتينه و ماموستا ب خوه‌ژي مائنه هه‌يري!	13	1984	... زاروكين مه يين قوتابي وه‌كي مشكين مخته‌به‌ري مخته‌به‌ري ليهاتينه و ماموستا ب خوه‌ژي مائنه هه‌يري.
... مه‌سرور بارزاني) گۆت: " ئەو پشكه‌ك نه‌ببون ژ پلاني... ئەو يين هه‌ين"	2	1766	... مه‌سرور بارزاني گۆت " ئەو پشكه‌ك نه‌ببون ژ پلاني... ئەو يين هه‌ين"
ل نه‌خوشخانه‌كا تايه‌ت جه‌ئ زاروكي، گولچيسكا ژنه‌كي هاتيه ده‌رخستن!	4	1766	ل نه‌خوشخانه‌كا تايه‌ت جه‌ئ زاروكي گولچيسكا ژنه‌كي هاتيه ده‌رخستن
... داعش چو به‌ره‌في بو سه‌ري سالا نوو يا (2016) ئ ژ لايي هنده‌ك جه‌ين په‌يوه‌نديدار قه نه‌هاتينه كرن.	4	1783	... داعش چو به‌ره‌في بو سه‌ري سالا نوو يا 2016 ئ ژ لايي هنده‌ك جه‌ين په‌يوه‌نديدار قه نه‌هاتينه كرن.
... بزاقا گوران به‌لافكريه و راگه‌هاندیه، كو نانبرين ژ ئەخلاقى پارتى نينه، كه‌س ژي...	1	1736	... بزاقا گوران به‌لافكريه و راگه‌هاندیه كو نانبرين ژ ئەخلاقى پارتى نينه، و كه‌س ژي...
تاخه‌ك ژ به‌ر دوو‌پشكان دئ مالين خوه به‌رده‌ن!	1	1736	تاخه‌ك ژ به‌ر دوو‌پشكان دئ مالين خوه به‌رده‌ن
هه‌ر كه‌سه‌ك د ژيانا خوه دا دو جاران دكه‌فئته داڤين ئەقئني!	7	1736	هه‌ر كه‌سه‌ك د ژيانا خوه دا دو جاران دكه‌فئته داڤين ئەقئني
ري‌خراوا I.M.O يا كوچا نيڤ ده‌وله‌تي...	4	1758	ري‌خراوا IMO يا كوچا نيڤ ده‌وله‌تي...
(سه‌دى ئەحمه‌د پيره) گوت: "د هه‌لبژارتنين قئ جارئ گه‌له‌ك سوپرايز تئيدا هه‌نه،"	2	2323	سه‌دى ئەحمه‌د پيره گوت: د هه‌لبژارتنين قئ جارئ گه‌له‌ك سوپرايز تئيدا هه‌نه،
هه‌رده‌م بلا ئەف شه‌ش نيشانين ب مه‌ترسي ل هزرا ته‌بن!	10	2315	هه‌رده‌م بلا ئەف شه‌ش نيشانين ب مه‌ترسي ل هزرا ته‌بن
هه‌ردو وه‌زاره‌تين ناخوه و ساخه‌مئ يين حوكمه‌تا هه‌ري‌ما كوردستانئ، ل سه‌ر شيوازئ چاڤديريكرنا ده‌رمانخانان ري‌ككه‌فتن.	4	2464	هه‌ردو وه‌زاره‌تين ناخوه و ساخه‌مئ يين حوكمه‌تا هه‌ري‌ما كوردستانئ ل سه‌ر شيوازئ چاڤديريكرنا ده‌رمانخانان ري‌ككه‌فتن.
... بوچي ري‌ژا توند و تيژيا سيكسي زيده‌بوويه؟ و ...	5	2464	... بوچي ري‌ژا توند و تيژيا سيكسي زيده‌بوويه و ...
پروژئ ئونلاين د قوتابخانئ دا دئ پينگافه‌كا باش	5	2464	پروژئ ئونلاين د قوتابخانئ دا دئ پينگافه‌كا باش

باش بیت و دئ پیوه‌ندیه‌کا باش دناقبه‌را قوتابخانی و سه‌میانی قوتابیانی دا دروست بیت و دایک و باب دشین د مال دا چاقدیریا زاروکین خوه بکه‌ن و ئاستی وان بزانی ژ ئالیه‌کی دی فه...			باش بیت و دئ پیوه‌ندیه‌کا باش دناقبه‌را قوتابخانی و سه‌میانی قوتابیانی دا دروست بیت و دایک و باب دشین د مال دا چاقدیریا زاروکین خوه بکه‌ن و ئاستی وان بزانی ژ ئالیه‌کی دی فه...
... پیوه‌ندی چاکی پیکه‌تیه ژ پیوه‌ندی هه‌قالینی؛ بو هندی کو مروف به‌این چاکی بزانی؛ ریزی ل که‌سین به‌امبه‌ر بگریته؛ بشیت خو بنیاسیت؛ ...	7	2464	... پیوه‌ندی چاکی پیکه‌تیه ژ پیوه‌ندی هه‌قالینی؛ بو هندی کو مروف به‌این چاکی بزانی؛ ریزی ل که‌سین به‌امبه‌ر بگریته؛ بشیت خو بنیاسیت؛ ...
چاقدیر و ره‌شه‌نبیری پاریزگه‌ها سلیمانی، عینایه‌ت نامق، ل دور...	2	2577	چاقدیر و ره‌شه‌نبیری پاریزگه‌ها سلیمانی، عینایه‌ت نامق، ل دور...
په‌له‌مانی عیراقی ژی د قی مه‌هی دا پروژه قانونه‌ک به‌ه‌فکریه بو هندی ئه‌و خانین ب زیده‌گافی ...	4	2577	په‌له‌مانی عیراقی ژی د قی مه‌هی دا پروژه قانونه‌ک به‌ه‌فکریه بو هندی ئه‌و خانین ب زیده‌گافی ...
مایک پومپیو و مزیری دهرقه یی ئه‌میریکا - راگه‌هاند.	3	2577	مایک پومپیو و مزیری دهرقه یی ئه‌میریکا - راگه‌هاند.

ئه‌گه‌ر شروقه‌کره‌کی بو هنده‌ک ژ وان خالان بکه‌ن، دینی زمانی روژنامی د قان بوارین خاریدا نه‌شیایه ب باشی ئه‌قان ئارمانجان جیه‌جیه‌که‌ت. فاریزه ئیک ژ وان هیمایانه، کو روله‌کی گرنه‌گ یی هه‌ی د رینقیسیدا و رهنه‌گه زورترین شاشیزی هر د قی بواریدا هاتینه‌کرن، کو ب شیوه‌یه‌کی گشتی د رسته‌یه‌کا لیکدایا مه‌رج و به‌رسفدا، پیدقیه هیمایی فاریزی بو جودا کرنا هر دوو به‌شین وی به‌یه‌ته بکار هینان، به‌لی د زمانی روژنامیدا ئه‌ف چه‌نده ب باشی نه‌هاتیه په‌یره‌وکرن و هه‌تا جه‌ی گرنه‌گیدا ئیژی نه‌بوویه. ژ لایه‌کی دیتره‌ به‌ری وان ئامرازان ئه‌وین دوو به‌شین رسته‌یه‌کا لیکدایی پیکه‌گریدده‌ن، گه‌له‌ک کیم هاتیه بکار هینان وه‌کی: (کو، چونکی، به‌لی، هه‌تا، به‌لکو، ئه‌فجا، پاشان ... هتد). سه‌ره‌رای قان خالان دیسال هر دوو ره‌خین نا‌قی به‌ده‌ل، واته ئه‌وی هه‌مان مه‌به‌ستا نا‌قی به‌ری خو دگه‌هینیت، نه‌هاتیه په‌یره‌وکرن بو نمونه: - مه‌سرور بارزانی سه‌روکی حکومه‌تا هه‌ریم کوردستانی دبیژیت:

د نا‌ف تیکسته‌کی نفیسیدا هوکارین وه‌کی هیز، ئاوازه، تون و چاوانیا دهربرینا رستان - کو د ئاخفتنیدا رولی خو دبینن - نا‌هیته بکار هینان، داکو هه‌فکاری ئاخفتنکری، بو دهربرینا مه‌به‌سته‌کا دروست بکه‌ت، له‌ورا بو لادانا ته‌م و مژی و رونکرنا مه‌به‌ستا نفیسه‌ری د نا‌ف تیکستی نفیسیدا، زیده‌تر هیمایی خالبه‌ندی دشین شروقه‌کره‌کا دروست و گونجایی بده‌نه خوینده‌قانی، هر بو قی مه‌ره‌می زمانی روژنامیژی، کو زمانه‌کی نفیسیه گه‌له‌ک جارن نه‌شیایه ئه‌فی ئارمانجی بو خوینهرین خو دابین بکه‌ت و ئه‌وان هیمایان بو پتر شروقه‌کرن و رونکرنا مه‌به‌ستی د نا‌ف تیکستی خودا بگونجینیت، له‌ورا ژی د قی فه‌کولینیدا، ل دویف خشتی هاتیه دیارکرن ب تنی هنده‌ک نمونه هاتینه وه‌گرتن و ئه‌و شاشی هاتینه ده‌ستیشانکرن بو هندی بیته هاندانه‌ک، داکو زمانی روژنامی باشتر گرنه‌گی ب قان خالان بده‌ت و بینه پالپشت بو به‌ره‌ف رینقیسه‌کا مه‌به‌ستدار و دروست.

دروستی بهیته نه‌جامدان، پیدقیه ژمارین پتر و نمونین پتر بهینه دیارکرن، کو نه‌هژی دی ل چارچوقی فهکولینه‌کی دهرکه‌فیت، له‌ورا مه پشت بهستن ل سهر فان چهند نمونین دیاریکری، کریه داکو فهکولین ل نه‌وی سنوری دیاریکری دهرنه‌که‌فیت.

2- رینفیس:

رینفیس، وه‌کی بابه‌ته‌کی هره گرنګ، ئالاقی گه‌اندنا، زانیاریانه، جوره‌کی گه‌اندنا، زانیاریانه کو ب ریکا وی ئهم دشین ههر چه‌مکه‌ک و هزره‌کی پی داریژین و بهیان بکهین، رینفیس ئالاقی پارازتا، زانیاریانه، لی ب تنی ریکا پارازتا، زانیاریانه نینه، بهری داهینانا رینفیس بیردانکا مروقی نه‌ف ئهرکه ددیت. نه‌هژی ئهرکی هنده‌ک که‌سین دیارکری و بژاره بوویه. لی ب زیده‌بوونا زانیاریانه و ژ بوو پارازتا هه‌روه‌ه‌را زانیاریانه مروقايه‌تی پیدقی ب رینفیس هه‌بوو، له‌ورا د بینین نیگارین کول بهری دیروکی ل سهر که‌فران هاتینه کیشان، وهریسین خلف کری، رینفیس وینه‌بی، برگه‌یی ... هتد) ههمی ب فی ئهرکی رابوینه، (عبدولا؛ علی، 2011: 309) ئانکو ئهم دشین بیژین، کو:

- رینفیس: هونری نفیسینا دهنګین زمانه‌کی دیارکریه.

- رینفیس: وینه‌یی نفیسینا دهنګین زمانیه.
- رینفیس: نه‌و وینه و شیوه‌یین ئماژئ دهنه په‌یقین زمانی، کو ب ریکا گو هلیوونی واتایا وان د دهرونی مروقیدا رویددهت و نفیسین ئیک ژ تاییه‌تمه‌ندیین مروقانه، کو ب فی تاییه‌تمه‌ندیی مروق ژ گیانه‌هران جودا دبن، (لیژنا زاراقان ل نه‌کادیمیا کوردی، 2010: 10؛ نیکوبخت، 1389: 127).

د فی نمونینا سهروکی حکومتا ههریما کوردستانی فریزه‌که ههمان مه‌به‌ستا فریزا نافی هه‌یه و هه‌تا دشیاندايه بهیته لادان بی کارتیکر نه‌کا شاش بکه‌ته سهر رستی، له‌ورا پیدقیه نه‌ف فریزه بکه‌فیته د ناقه‌ه‌را دوو فاریزاندا، کو د نافی زمانی روژنامیدا ب باشی نه‌ف کاره نه‌هاتیه‌کرن.

ژبلی فاریزی چهن‌دین هیمايین دیتري ژبلی ههمان کیشه هه‌یه، کو وه‌کو پیدقی ل جهی خو بی درست مفا ژئ نه‌هاتیه وهرگرتن. بو نمونه نه‌و نافی و سألین د نافی زمانی روژنامیدا هاتینه بکارهینان، دیسا وه‌کی پیدقی مفا ژ جوت کفانی نه‌هاتیه وهرگرتن، واته نه‌ئیخستینه د ناقه‌ه‌را دوو کفاناندا، یان نه‌و ده‌قین هاتینه وهرگرتن ژ زار ده‌قی که‌سه‌کی دیتر راسته‌وخو جوت کفان بو نه‌هاتیه بکارهینان و ل گهل ده‌قی نفیسینا روژنامی تیکه‌لی ئیک بوینه و ئاخفتنا که‌سی بو مه ژ ده‌قی ناهیته جوداکرن.

بکارهینانا هیمايین پرسیارکرنی و سهرسورمانیژی دوو هیمايین سهره‌کینه، نه‌گهر ب باشی مفا ژئ نه‌هیته وهرگرتن مه‌به‌ستا نفیسهری ب دروستی ناگه‌هیته خوینه‌ری و ب شاشی رسته ده‌یته وهرگرتن، له‌ورا یا فهره نه‌ف چهنده‌ژی گه‌له‌ک باش د نافی زمانی روژنامیدا بهیته بکارهینان و ب هیچ رهنه‌گی نه‌هیته فهراموشکرن. نه‌ف خالین هاتینه دیارکرن هنده‌ک حاله‌تین به‌رچا‌ف بوون، کو ب ئاشکرایي د گه‌له‌ک جهین روژنامیدا به‌رچا‌ف دکه‌فن، لی ئهم نه‌شیاينه ههمی خالان د قیریدا ب به‌رفره‌هی به‌حس بکهین، له‌ورا د سهریدا هنده‌ک شاشی ب شیوی خسته هاتینه به‌رچا‌فکرن و د هنده‌ک ژمارین دیاریکریدا، نه‌گهر نه‌ف چهنده ب

- 2- 2- 1 گرنگیا رینقیسا دروست:**
- 1- ب ریکا رینقیسا دروست، شیانی نقیسینی ل دهف نقیسیری بهیز دکهفن .
- 2- گه‌شه‌کرنا هویراتیسا تییبینی و هشیار بوونی، چ ل دهمی نقیسینی یان ئاخفتنی زیده‌باری ل دهمی گوهداری کرنی ژ ی .
- 3- هاریکاریا خوانده‌قانی بو قافارتنا پیتین وهکی نیک ژ لایی روخساریقه، کول دهمی نقیسینی چ چوکلکان یان خالان ژبیر نه‌کەت وه‌کو : س - ش، ز - ر، ف - ق.
- 4- هه‌فکاره بو فه‌گوه‌ازتتا دروستا تیکستی، ب شیوه‌کی رون و ئاشکرا .
- 5- فه‌دیتن و دیارکرنا لایه‌نین جوانین تیکستی؛ ریکخستن و دیارکرنا یه‌که‌تیا بابەتێ تیکستی.
- 6- زیده‌کرنا بهایی زانستی تیکستی و بهرز راگرتنا لایه‌نی زانستی نقیسیری (پور، 1384 : 27 ؛ نیکوخت ، 1389 : 14) .
- 2- 2- 2 شاشین رینقیسی د روژناما نه‌فرودا :**

چەواپیا رینقیسا روژنامی	ژماره	شماره	راستنه‌کرنا شاشین رینقیسا روژنامی
یقی شیوه‌ی دئ که‌سایه‌تیا یی به‌رامبەر خوینی...	2778	11	ب ی شیوه‌ی دئ که‌سایه‌تیا یی به‌رامبەر خوینی...
... پتنی کورد هه‌قالین نیکن نه‌ شیعه و نه‌ سونه‌هه‌قالین کوردان نین...	2778	3	... پتنی کورد هه‌قالین نیکن نه‌ شیعه و نه‌ سونه‌هه‌قالین کوردان نین...
پالانی نه‌و چهنده‌ ژ ی گوت: روژانه کاری مه‌ ل دادگه‌هی یه ... دادگه‌ه ناهیته نی‌کلا کرن.	2224	7	پالانی نه‌و چهنده‌ ژ ی گوت: روژانه کاری مه‌ ل دادگه‌هی یه ... دادگه‌ه ناهیته نی‌کلا کرن.
... پشت گو‌هافینتا کوردان ل پروسیسا سیاسی...	2778	2	... پشت گو‌هافینتا کوردان ل پروسیسا سیاسی...
شیخ همزه دگوت دئ بو هه‌وه رازیبوونی نینم ...	1984	7	(شیخ همزه) ی دگوت: دئ بو هه‌وه رازیبوونی نینم ...
پنشمه‌رگه‌ی ژ سی نالیان فه‌ مووسل یا دورپنج کری	1766	2	پنشمه‌رگه‌ی ژ سی نالیان فه‌ مووسل یا دورپنج کری
نیک ژ وان پیکهات و دیاردین جفاکبینی کو تاک خوه دناف دا ببینیت...	1736	7	نیک ژ وان پیکهات و دیاردین جفاکبینی کو تاک خوه دناف دا ببینیت...
... داعش چو به‌ره‌قی بو سه‌ری سالان نوو یا 2016 ئ ژ لاین هنده‌ک جهین په‌یوه‌ندیار فه‌ نه‌هاتینه کرن.	1783	4	... داعش چو به‌ره‌قی بو سه‌ری سالان نوو یا 2016 ئ ژ لاین هنده‌ک جهین په‌یوه‌ندیار فه‌ نه‌هاتینه کرن.
... هه‌ر حکومه‌ته‌کا به‌یته بی‌کینان دقیت هه‌فسه‌نگی و هه‌فیشکی...	2778	2	... هه‌ر حکومه‌ته‌کا به‌یته بی‌کینان دقیت هه‌فسه‌نگی و هه‌فیشکی...
جفاتا نوونه‌رین عیراقی دیارکر لژنا دارایی روژا گه‌نگه‌شه دگه‌ل وه‌زیرئ دارایی کر	1736	6	جفاتا نوونه‌رین عیراقی دیارکر لژنا دارایی روژا گه‌نگه‌شه دگه‌ل وه‌زیرئ دارایی کر
کونفویا دهوکئ ب نه‌جامین باش فیسته‌قال ب نینا	1758	9	کونفویا دهوکئ ب نه‌جامین باش فیسته‌قال ب نینا
ل گو‌ر سیسته‌می لئک کومسیونا بلندا هه‌لبژارتنی عیراقی هاته دیارکر	2323	2	ل گو‌ر سیسته‌می لئک کومسیونا بلندا هه‌لبژارتنی عیراقی هاته دیارکر
ملله‌تی کورد بکه‌فته د چارچوقی پروگرامی سیاسی...	2778	2	ملله‌تی کورد بکه‌فته د چارچوقی پروگرامی سیاسی...
هه‌که مه‌رجه‌عیه‌تا کوردان نه‌هیته رازیکرن که‌سه‌ک نه‌شیت ده‌ست هه‌لاتداری ل عیراقی بکه‌ت.	2778	2	هه‌که مه‌رجه‌عیه‌تا کوردان نه‌هیته رازیکرن که‌سه‌ک نه‌شیت ده‌ست هه‌لاتداری ل عیراقی بکه‌ت.
... پیندقیه ده‌ستورئ عیراقی ب هه‌موو خالین خوه‌فه	2778	2	... پیندقیه ده‌ستورئ عیراقی ب هه‌موو خالین خوه‌فه

بهنه بجهنپان ...			خوه‌فه بهننه بجهنپان...
... مرادا من بو بېمه خودان کار ...	2750	5	... مرادا من بې بېمه خودان کار...
... په‌ره‌م هېنان نه‌گه‌رئ سهره‌کی یه پتړیا په‌ره‌مه‌پننه‌را ...	2675	6	... په‌ره‌مه‌پننه‌را نه‌گه‌رئ سهره‌کی یه پتړیا په‌ره‌مه‌پننه‌را...
... لسهر شپوه‌پن هېکئ دا هاتپو دانان ...	2778	11	... ل سهر شپوه‌پن هېکئ دا هاتپو دانان...
... نه‌م گه‌له‌ک به‌حسا خوارنا فېقی دکه‌پن دگه‌ل خوارنئ بو هندئ پیکفه بخوین.	2778	11	... نه‌م گه‌له‌ک به‌حسا خوارنا فېقی دکه‌پن دگه‌ل خوارنئ بو هندئ پیکفه بخوین.
... یحوکمئ وئ چهندئ کو دو حزبین نوو هاتپنه مه‌یدانا سیاسی ...	2323	2	... یحوکمئ وئ چهندئ کو دو حزبین نوو هاتپنه مه‌یدانا سیاسی...
... یاسایا بؤدجئ بؤ سهرؤک کوماری هاته ره‌وانه‌کرنفه	2315	6	... یاسایا بؤدجئ بؤ سهرؤک کوماری هاته ره‌وانه‌کرنفه
... پتړیا جاران هه‌فژینئ ل سهر غه‌ریزئ ده‌پنه پیکه‌پان	2315	7	... پتړیا جاران هه‌فژینئ ل سهر غه‌ریزئ ده‌پنه پیکه‌پان
... لایه‌نن عیراقئ نه‌شپن داخوارین کوردان د پرسیا پیکه‌پانا حوکمه‌تی دا...	2778	2	... لایه‌نن عیراقئ نه‌شپن داخوارین کوردان د پرسیا پیکه‌پانا حوکمه‌تی دا...
... هپلا نه‌سمانی یا نوردنی دئ گه‌شتین کوردستانی ده‌سپنه‌کته	2310	1	... هپلا نه‌سمانی یا نوردنی دئ گه‌شتین کوردستانی ده‌سپنه‌کته
... سهروکئ لقی دهوکئ یئ نیکه‌تیا زانایین نینئ نیسلامئ هاته گوهورین...	2310	4	... سهروکئ لقی دهوکئ یئ نیکه‌تیا زانایین نینئ نیسلامئ هاته گوهورین...
... ب تنئ د دو هه‌قیقئ بوری دا ل سهرانسهری پاریزگه‌ها دهوکئ ...	2778	1	... ب تنئ د دو هه‌قیقئ بوری دا ل سهرانسهری پاریزگه‌ها دهوکئ ...
... ریگری ل کهره‌سپن دم ب سهرقه‌چوو یقه بهننه کرن ...	2778	5	... ریگری ل کهره‌سپن دم ب سهرقه‌چوو یقه بهننه کرن ...
... پشتی بابته‌تی فایروسئ کورونایین په‌یدا بووی خوازت زیده‌بوویه و هپانا نه‌رزاقئ ...	2778	5	... پشتی بابته‌تی فایروسئ کورونایین په‌یدا بووی خوازت زیده‌بوویه و هپانا نه‌رزاقئ ...
... بریارین مه‌ل ژیر باندورا جفاکی نه و سهربخوی تپدا نینه	2310	7	... بریارین مه‌ل ژیر باندورا جفاکی نه و سهربخوی تپدا نینه
... کارگه‌ها جوداکرنا گلنیشی ل کومه‌لگه‌ها کوشئ د دیداره‌کا تایبه‌ت دا بؤ نه‌فرو راگه‌هاند.	2778	5	... کارگه‌ها جوداکرنا گلنیشی ل کومه‌لگه‌ها کوشئ د دیداره‌کا تایبه‌ت دا بؤ نه‌فرو راگه‌هاند.
... به‌لکول ده‌می ناگر به‌ربوونا گلنیشی و دروست بوونا دووکیئ ...	2778	7	... به‌لکول ده‌می ناگر به‌ربوونا گلنیشی و دروست بوونا دووکیئ ...
... ژیان مینا وهرزین سالی یه کور زفستان ز بهار و ...	2778	7	... ژیان مینا وهرزین سالی یه کور زفستان ز بهار و ...
... ره‌فین و خوه‌فه‌شارتن ژ پشکینینا کورونایین تاوانه ل گوری سزادانا عیراقئ ...	2778	7	... ره‌فین و خوه‌فه‌شارتن ژ پشکینینا کورونایین تاوانه ل گوری سزادانا عیراقئ ...
... ههر که‌سئ بریار ب شاشی فه نه‌جامدا ...	2778	7	... ههر که‌سئ بریار ب شاشی فه نه‌جامدا ...
... هه‌که نه‌و کریار بوو نه‌گه‌رئ مرنا کسه‌کی یا سه‌قه‌تیا به‌رده‌وام ل ده‌ف په‌یداگر، دئ سزا گه‌هپنه سزایین تاوانا کوشتا بی ده‌ست ...	2778	7	... هه‌که نه‌و کریار بوو نه‌گه‌رئ مرنا کسه‌کی یا سه‌قه‌تیا به‌رده‌وام ل ده‌ف په‌یداگر، دئ سزا گه‌هپنه سزایین تاوانا کوشتا بی ده‌ست ...
... سئ چاریکین وی قوماشئ مه‌دفروت د هه‌یقا شوات و ناداری دا...	2778	7	... سئ چاریکین وی قوماشئ مه‌دفروت د هه‌یقا شوات و ناداری دا...
... نه‌و جورین قوماشی بین مه‌نپان ...	2778	7	... نه‌و جورین قوماشی بین مه‌نپان ...
... ههر د فی مژاری دا ره‌جه‌ب ته‌یب نه‌ردوگانئ سهروک کوماری تورکیا ...	2772	2	... ههر د فی مژاری دا ره‌جه‌ب ته‌یب نه‌ردوگانئ سهروک کوماری تورکیا ...
... لدویف ده‌می هپما و نیشانین ههر کومپانیه‌کی ده‌پنه	2778	11	... لدویف ده‌می هپما و نیشانین ههر کومپانیه‌کی ده‌پنه

د هینه گو هورین...			گهورین...
... نه فین ل خوارئ پینگافه کو لوگوین کومپانیا مازدا تیدا دهر باز پوی...	11	2778	... نه فین ل خوارئ پینگافه کو لوگوین کومپانیا مازدا تیدا دهر باز پوی...
د سالا (1936) تیدا، مازدایین گورانکاری د سهر لوگوین خوهدا هینان و سئ پیت نیخستنه سهر نیک و کره لوگوین بهرهمین خوه، نهف لوگویه ناماژه بو باژار: دایک کو (هیروشیما)یه.	11	2778	ل سالا 1936 دا، مازدا گورانکاری بسهر لوگوین خوهدا نینان و سئ پیتن نیخستنه سهر نیک و کره لوگوین بهرهمین خوه، نهف لوگویه ناماژه بو باژار: دایک کو ((هیروشیما))یه.
... نابیت فیقی ل گهل چ خوارنان بهیته خوارن...	11	2778	... نابیت فیقی ل گهل چ خوارنان بهیته خوارن...
... له سئ مروقی چند نه نریماتین هسکرنا پروتتان و دو هنتان نو کاربو هیدراتا...	11	2778	... له سئ مروقی چند نه نریماتین هسکرنا پروتتان و دو هنتان نو کاربو هیدراتا...
... ری هسی گلهک جارن بو سهروک هوزان هاتیه...	4	2772	... ری هسی گلهک جارن بو سهروک هوزان هاتیه...
بریاره قانونا وه بهر نینان بهیته راسته کرن...	5	2772	بریاره قانونا وه بهر نینان بهیته راسته کرن...
... پیشوازی ل (ستیفن فاگن) قوسلئ نه مریکا ل هریما کوردستانی و شاندئ ل گهل دا کر.	1	2499	... پیشوازی ل (ستیفن فاگن) قوسلئ نه مریکا ل هریما کوردستانی و شاندئ ل گهل دا کر.
هندهک کس هه نه ل گهل خوارنا تیشتا سپیدئ...	14	2499	هندهک کس هه نه ل گهل خوارنا تیشتا سپیدئ...
پتريا نوژدارین جیهانی ل گهل وئ چهن دینه، کو ب ریکا نه زماتی...	10	2500	پتريا نوژدارین جیهانی ل گهل وئ چهن دینه، کو ب ریکا نه زماتی...
باشترین ژئ بو زه لامي کو هه فزنی بیکی بهییت 25 سالییه، ...	15	2500	باشترین عمر بو زه لامي کو هه فزنی بیکی بهییت 25 سالییه، ...
ههر ده زگه هکی پروپاکنده کا نه دروست به لاف بکته دئ پیرابوون د گهل دا هینه وهرگرتن،	5	2768	ههر ده زگه هکی پروپاکنده کا نه دروست به لاف بکته دئ پیرابوون د گهل دا هینه وهرگرتن،
باسکت بولا زاخو چافه ریی بریارا کارگیریییه...	8	2730	باسکت بولا زاخو چافه ریی بریارا کارگیریییه...
ماجد سهد سالح ل شوونا به هزاد عه لی نادم، بو جیگرئ پاریزگرئ دهوکی ب وه کالهت...	5	2773	ماجد سهد سالح ل شوونا به هزاد عه لی نادم، بو جیگرئ پاریزگرئ دهوکی ب وه کالهت...
... نیک ژ بهر نامین سهره کی یین حکومتا کوردستانی...	5	2773	... نیک ژ بهر نامین سهره کی یین حکومتا کوردستانی...
نه فال عیراقئ کوردان ب ده ست خوه نیخستی بو هیزا وان فقه گهریت	6	2756	نه فال عیراقئ کوردان ب ده ست خوه نیخستی بو هیزا وان فقه گهریت
سهروکی فرهنسا: دقیت به شار نه سهد بهیته دادگه کرن	3	2255	سهروکی فرهنسا: دقیت به شار نه سهد بهیته دادگه کرن
زانا مهجید نابورناس بو لاپه رئ بازار یی روژناما نه فرؤ...	6	2255	زانا مهجید نابورناس بو لاپه رئ بازار یی روژناما نه فرؤ...
کارینی ناسنافه کی دی یی نیفده وله تی بده سته هینا	9	2255	کارینی ناسنافه کی دی یی نیفده وله تی بده سته هینا
سهدر دخوازیت بیته هلیزار تیین (مه رجه عی) بلندئ شیعه یان.	2	2758	سهدر دخوازیت بیته هلیزار تیین (مه رجه عی) بلندئ شیعه یان.
... به لی چافدی ره کی سیاسی ناماژئ ب وئ چهن دئ دکه ت.	2	2758	... به لی چافدی ره کی سیاسی ناماژئ ب وئ چهن دئ دکه ت.
... بوچوونین جیاواز و هه قدرین موقته دا سهدری...	2	2758	... بوچوونین جیاواز و هه قدرین موقته دا سهدری...
وی... ناخفی...	3	2758	وی... ناخفی...
... تاکو ل پاشه روژئ بشیت جهی علی سیستانی بگریت.	2	2758	... تاکو ل پاشه روژئ بشیت جهی علی سیستانی بگریت.

... وه‌کو دبیزن، ...	7	2758	... وه‌کو دبیزن، ...
... ب تنی ئەم وه‌کو.....	6	2758	... ب تنی ئەم وه‌کو.....
باژیرفانیا نه‌ترووش ب دروستی ب نه‌رکی خوه رابووینه...	6	2758	باژیرفانیا نه‌ترووش رابووینه ب نه‌رکی خوه ب دروستی نه‌رکی خوه رابووینه...
... هه‌روه‌سا ده‌می خولا بوری یا په‌رله‌مانی کوردستانی ژى ب دووماهی هات، هه‌رچه‌ند خولا بوری یا په‌رله‌مانی ب ناسته‌کی گه‌له‌ک کیم قانون ده‌رکرن،...	2	2464	... هه‌روه‌سا ده‌می خولا بوری یا په‌رله‌مانی کوردستانی ژى ب دووماهی هات، هه‌رچه‌ند خولا بوری یا په‌رله‌مانی ب ناسته‌کی گه‌له‌ک کیم قانون ده‌رکرن، ...
... نه‌و ژى ل دووف ریژا وان کورسیین په‌رله‌مانی بده‌ستقه‌هینان...	2	2464	... نه‌و ژى ل دووف ریژا وان کورسیین په‌رله‌مانی بده‌ستقه‌هینان...
مسته‌فا نوزچه‌لیک سه‌روکی گشتیین یارتیا نازادیا کوردستانی...	3	2464	مسته‌فا نوزچه‌لیک سه‌روکی گشتی یی پارتی نازادی کوردستان...
... بوچی تشتی وان به‌ری نه‌ا قه‌بوول کری ژیفه‌بووینه...	3	2464	... بوچی تشتی وان به‌ری نه‌ا قه‌بوول کری ژیفه‌بووینه...
... باشتره جلو به‌رگین به‌رفره‌ه بن و له‌شی ته بگرن،...	11	2768	... باشتره جلو به‌رگین به‌رفره‌ه بن و له‌شینه بگرن، ...
نه‌میریکا چه‌کین گران ل روژنایین کوردستانی بجه‌دکته.	3	2577	نه‌میریکا چه‌کین گران ل روژنایین کوردستانی بجه‌دکته.

روژنامیژی وه‌ک ئالاقه‌کی راگه‌هاندنی پتر گرنگیی ب گه‌هاندنا ناقه‌روکا خه‌به‌ره‌کی دده‌ت نه‌ک زمانی وئ، له‌ورا دئ بینین گه‌له‌ک شاشیین رینقیسی ب زه‌قی د ناڤ روژنامیدا به‌رچاف دکه‌فن، کو ژ وانژی ل دویف خشتی به‌ری چه‌ندین نمونه هاتینه دیارکرن ب تنی شروقه‌کرنه‌کا کورت دئ بو هنده‌ک خالین وئ که‌ین. ئاریشا هه‌ره مه‌زن نه‌ک ب تنی روژناما ئه‌فرویه به‌لکو د پرانیا ده‌زگه‌هین راگه‌هاندنا ده‌قرا به‌هدیناندا و روژناما ئه‌فروژی ئیک ژ وان، کینشا سه‌ره‌کی سه‌ره‌ده‌ریه‌کا دروست ل گه‌ل هنده‌ک پیتان نه‌کرنه، کو د ناڤ ئیک ژماره‌دا ب چه‌ندین شیوین جوداجودا ل جه‌ئ ئیک ده‌ئته نفیسین بو نمونه: (وو، و، و) ب دروستی سه‌ره‌ده‌ری ل گه‌ل نه‌هاتیه‌کرن و گه‌له‌ک جاران ئیک په‌یف ب هه‌رسی پیتان هاتیه نفیسین، کو ئه‌فه‌ژی وه‌دکته رینقیس توشی بیسه‌روبه‌ریی بییت. ئه‌گه‌ر لینیرینه‌کی بو خشته‌یی ل

شاشیین رینقیسی، لایه‌نه‌کی دبیری زمانی روژنامی بخوفه‌دگریت، کو د قئ قه‌کولینیدا هاتینه ده‌ستنیشانکرن. هه‌رچه‌نده هه‌تا نه‌و چیدبیت چه‌ندین قه‌کولین د قئ بواریدا هاتینه ئه‌نجامدان، به‌لئ نه‌شیاینه شیوه‌کی ستانده‌رد بو رینقیسیا کوردی دیاربه‌کن، له‌وراژی هه‌تا نوکه ئەم ژ رینقیسه‌کا ئیکگریتی بی به‌هر بووینه و هه‌ر ئه‌فه‌ژی بوویه ئه‌گه‌ری هندی هه‌ر که‌سه‌ک ل دویف هه‌ز و ئاره‌زویا که‌سیا خو سه‌ره‌ده‌ریی د گه‌ل رینقیسیا زمانی کوردیدا بکته. هیفیدارین ئەم بشیین د قئ قه‌کولینیدا هنده‌ک خالان به‌رچافبه‌کین بو هندی ببه‌ شه‌نگسته‌ک، کو د رینقیسه‌کا ئیکگریتی ئەم بشیین مفای ژی وه‌رگرین. زمانی راگه‌هاندنی ب شیوه‌کی گشتی، ئیک ژ وان زمانیه، کو گه‌له‌ک ده‌ئته بکاره‌ینان، چونکی ئارمانج ل قئ زمانی گه‌هاندنا خه‌به‌ره‌کییه، ب شیوه‌یه‌کی به‌ز بو خوینه‌ر و گوهدار یان بینه‌ری، زمانی

یا باشه ههمی پرتین وی بهینه لیکدان و وهکی نیک په‌یف سهرده‌ری ل گهل بهیته کرن و یا جیاواز بیت ژ ههرسی په‌یفین (دهست)، (پی) و (کرن).

ئه‌نجام

1- ل دویف تایپولوزیا زمانان چونکی زمانئ کوردی، زمانه‌کی لکاو، پیدفیه ههمی گاڤا ههل بهیته‌دان په‌یفین دارشتی و لیکدایین زمانئ کوردی ب شیوی لکاو بهینه نفیسین نه‌ک ب شیوی جودا.

2- گه‌له‌ک بکار هینانا مورفیما (ژی)، کو پیدفی نه‌دکر ئەف مورفیما بکار هاتبا، چونکی بکار هینانا مورفیما (ژی) ب تنئ بو هندینه، ل ده‌می دوباره‌بونا تشته‌کی کو به‌ری هینگی ئەو تشته رویدابیت، لی ل قیری بیی کو ئەو تشته رویدابیت مورفیما ژی هینایه. وه‌کی ئەحمده‌دی ژی، گوت ژی، هه‌روه‌سا ژی... هتد.

3- بکار هینانا شیوازین جودا یین رینفیسینی بو نمونه: په‌یفین (گهورین، گهورین، گهورین)، (لدویف لدووف)، (وه‌بهرئینان و وه‌بهرئینان)، (چنکو چونکو، چونکی) دناڤ روژناما ئەفرودا کاره‌کی په‌سه‌ند نینه و دقیت پشت به‌ستن تنئ ل سهر نیک شیوه بهیته‌کرن.

4- هه‌روه‌سا بکار هینانا شیوی جودا و جار پیکه‌ نویساندنا ئامرازان دگهل وشئ ب هه‌ردوو شیوان (بفی، ب فی، بنتی، ب تنئ، ل گهل، لگهل) چینابیت و دقیت نیک شیوه بکار بییت.

5- هنده‌ک ئامرازین په‌یوه‌ندی ژ دوو پارچا پیک دهین کو دبیزنی (پیشپرتک و پاش پرتک) پیش پرتک ب په‌یفینه نا نویسیت و پاش پرتک ژی ب په‌یفینه دنویسن بو نمونه: (د گه‌لدا، د بنقه، د سه‌ردا، ب سه‌ره‌قه)، د روژناما ئەفرودا پاش پرتک ب

سه‌ری بکه‌ین دی بینین، کو (بو بازار، بوو ئەگه‌ری، بو ئەفرو) ئامرازئ (بو) ب سئ شیویین جودا جودا هاتیه نفیسین، هه‌روه‌سا گه‌له‌ک په‌یفین دیتر کو پیدفی ناکه‌ت هه‌میان ل قیری بدهینه شروفه‌کرن، چونکی ئەو شاشی د خشته‌یدا هاتینه دیارکرن.

خالا دیتر ئەوا د زمانئ روژنامیدا گرنگی پینه‌هاتیه‌دان پیکه‌نفیسینا په‌یف و زارافانه ئەوژی (په‌یفا لیکدایی یان په‌یفه‌ک ل گهل پاشگری یان په‌یفه‌ک ل گهل پیشگری)، کو رینفیسه‌کا نیکگرتی بو نه‌هاتیه ده‌ستنیشانکرن، د فی بواریداژی دشین چهند نمونه‌کا به‌رچاڤ بکه‌ین. نیشانا خسته‌ سهرئ (ین) پیدفیه ل گهل وشئ بهیته لیکدان، کو گه‌له‌ک جارن ب دوو شیویین جودا سهرده‌ری ل گهل هاتیه‌کرن هنده‌ک جارن جودا و هنده‌ک جارن سه‌ربخو (سه‌ره‌کی یین، کورسین) هه‌ر دوو فورم د نموناندا بکار هاتینه، یان مورفیما (ب) گه‌له‌ک جارن جودا هاتیه نفیسین، هه‌رچهنده ئەگه‌ر وه‌ک ئامراز هاتیبته بکار هینان د جهئ خودایه و دروسته، به‌لی هنده‌ک جارن نه ئامرازه و وه‌ک به‌شه‌ک ژ په‌یفی دهیته قه‌له‌مدان و پیدفیه ل گهل په‌یفی بهیته لیکدان وه‌کی:

- باژیرقانیاه‌ترووشئ ب دروستی ب ئەرکی خوه رابوویه.

(ب) یا نیک ل گهل په‌یفی هه‌فالکاری دروستدکته و دقیت ب شیوی لیکدایی (بدروستی) بهیته نفیسین، به‌لی (ب) یا دووی ئامرازه و دروسته جودا بهیته نفیسین. ژ لایه‌کی دیتره په‌یفین لیکدایی دقیت ههمی گاڤا ب شیوی لیکدایی بهیته نفیسین، بو نمونه په‌یفا (دهست پی کرن) نه‌یا په‌سه‌نده ب فی ئاوی هاتیه نفیسین، چونکی کاره‌کی لیکدایی بو مه دروستدکته

- 9- سه‌پان، مه‌غدید (2008). ژانره‌کانی روژنامه‌وانی و میژووی چاپخانه 1450 - 1500. چاپی یه‌که‌م، دهوک. ب. ج.
- 10- سیوه‌یلی، ریوار؛ نیروانی، موسلم (2003). خالبه‌ندی پراکتیکی. هه‌ولیر. ب. ج.
- 11- علی، سه‌لام که‌ریم (2005). زمان و روژنامه لیکۆلینه‌وه له زمانی روژنامه‌نووسی. چاپی یه‌که‌م. ب. ج.
- 12- عه‌بدوللا، عه‌بدولسه‌لام نه‌جمه‌دین؛ عه‌لی، شیرزاد سه‌بری (2011). زمانفانیا تیوری. چاپا ئیکۆ. هه‌ولیر: ده‌زگه‌هی سپیریژ.
- 13- عه‌زیز، مه‌جید صالح (2006). رای گشتی و راگه‌یاندن. وه‌رگیرانی سۆزان جه‌مال لوقمان. چاپی یه‌که‌م. سلیمانی: چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م.
- 14- فر، مه‌د رضا مه‌دی (1386). شیوه‌نامه ویرایش نقطه‌گزارای. چاپ چه‌ارم. جلد پنجم. تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- 15- گیوی، حسن احمد؛ دیگران (1389). زبان ونگارش فارسی، چاپ بیست و هشتم. تهران: انتشارات سمت.
- 16- لیژنه‌ی زاروه له ئەه‌کادیمیای کوردی (2010). راسپارده‌کانی کونفراسی به‌ره‌و رینووسیکی یه‌که‌گرتووی کوردی. هه‌ولیر: بلاوکه‌راوه‌کانی ئەه‌کادیمیای کوردی.
- 17- مه‌د، ئاریانا ئیبراهیم (2018). زمانی راگه‌یاندن. چاپی یه‌که‌م. هه‌ولیر. ب. ج.
- 18- مسعودی، ئومید (2002). بنه‌ماکانی دارشتن له میدیاکان دا. وه‌رگیرانی مه‌جید صالح. سلیمانی. ب. ج.
- 19- ناصری، هه‌فال (2006). روژنامه‌ه‌فان. چاپا ئیکۆ. هه‌ولیر. ب. ج.
- 20- نیکوبخت، ناصر (1389). مبانی درست نویسی (زبان فارسی معیار). چاپ سوم. تهران: انتشارات نشر چشمه.
- 21- نیکوبخت، ناصر؛ زاده، سید علی قاسم (1391). دانش نشانه‌گزارای در خط فارسی. چاپ اول. تهران: انتشارات نشر چشمه.
- 22- <http://evronews.net/ku/derbareyme>

په‌قیفه نه‌نویساندی، ئەفه‌ژی دبیته‌ شاشی د رینقیسیدا بو نمونه (ئه‌حمه‌د سه‌ر وی دا دا باخچه‌ی ئافده‌ت، به‌لی ئاف نه‌بوو) هاتنا دوو (دا) یال قیری رینقیس کریتکریه له‌ورا باشتره‌ ب قی شیوه‌ی به‌یته‌ نفیسان (ئه‌حمه‌د سه‌ر ویدا دا باخچه‌ی ئافده‌ت، به‌لی ئاف نه‌بوو).

6- هنده‌ک جارن د خالبه‌ندی‌دا، نیشان خه‌لت بکاره‌ینا به‌ نمونه: ل جه‌ی قی نیشانی (" ئیک کفان بکاره‌ینا به‌ لکو پیدقیه‌ ئه‌ف نیشانه‌ (" یانژی جووت کفان بو وه‌رگرتنا ده‌قو ده‌ق بکار به‌یت. دیسان هنده‌ک جهان نیشانا پرسیارای یانژی نیشانا سه‌رسورمانی یانژی نیشانا کوما بکار نه‌ه‌ینا به‌ .

لیستا ژیده‌ران

- 1- نه‌بوه‌که‌ر، هه‌فال (2002). روژنامه‌وانی له سه‌رده‌می جیه‌هانگیری دا. سلیمانی: چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م.
- 2- الدلیمی، عبدالرزاق مه‌د (2004). اشکالیات الاعلام والاتصال في العالم الثالث. الأردن: دار مکتب الرائد العلمیه للنشر.
- 3- السلامة، عه‌دالحافظ مه‌د (2007). الاتصال وتکنولوجیا التعليم. عمان. الأردن: دار الیازوری العلمیه للنشر والتوزیع.
- 4- پور، عزیز مه‌د (1384). ارزش خط وسیر تکاملی ان. چاپ اول. تهران: انتشارات تابش فرهنگ.
- 5- جواد، عه‌دالستار (1998). اللغة الاعلامیه. الطبعه‌ الاولی. المملكة الأردنیة الهاشمیه. اربد: منشورات دار هلال للترجمه.
- 6- خورشید، غازی عه‌لی (2011). زمانی فه‌رمی بو کوردستان. چاپی یه‌که‌م. سلیمانی: ده‌زگای چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م.
- 7- خوشحالی، به‌زاد (2008). فیلولوژی زمانی کوردی. وه‌رگیرانی مسته‌فا غه‌فوور. چاپی یه‌که‌م. دهوک. ب. ج.
- 8- خوشناو، نه‌ریمان عه‌بدوللا (2014). زمانی ستانده‌ردی کوردی. هه‌ولیر. ب. ج.

Analysis and Solution of Punctuation and Spelling Errors in the Language of Media: Evro Newspaper as a Sample

Abstract

The lack of a unified dictation system among all classes of society today created a major problem for the Kurdish dictation system, especially in the field of education, and this problem appears more clearly in the form and technique of writing. The lack of a strong linguistic center to supervise this thing facilitated that each party, according to their personal information, change the form of writing and use it according to their desire, or that the language of the media often does not pay attention to the language and the laws of the language, and the goal is that their main purpose is to deliver the message to readers in a simple and fast manner. Therefore, the language side is neglected, even though the language of the media is a powerful tool for preserving and developing the language because in the easiest way, all parts of society can benefit from new words and terms provided that this language is free of grammatical and spelling errors. That is why this language must be analyzed academically and accurately, and acceptable and normative examples must be shown and become a basis for the development of the language. This research is an academic scientific attempt to determine the correct and scientific principles of a correct spelling system in terms of dictation and technique.

Keywords: *language of media, spelling, punctuation, spelling and punctuation errors*

تحليل ومعالجة أخطاء التنقيط والإملاء في لغة الإعلام: جريدة نهقرۆ كنموذج

ملخص البحث:

إن انعدام نظام إملاء موحد بين جميع طبقات المجتمع اليوم خلق مشكلة كبيرة لنظام الإملاء الكردي ولا سيما في مجال التعليم وهذه المشكلة تظهر بصورة جلية أكثر في صيغة الكتابة وتقنية الكتابة. وإن انعدام مركز لغوي قوي للإشراف على هذا الشيء سهل من أن يقوم كل طرف وبحسب معلوماته الشخصية بتغيير صيغة وشكل الكتابة وأن يستعمله بحسب رغبته أو إن لغة الإعلام في أغلب الأحيان لا تولي اهتماماً باللغة وقوانين اللغة والهدف من ذلك هو إن الغرض الرئيسي منها هو إيصال الرسالة إلى القراء بشكل بسيط وسريع، ولذلك يتم اهمال الجانب اللغوي، على الرغم من إن لغة الإعلام تعتبر أداة قوية للمحافظة على اللغة وتطويرها لأن وبأسهل الطرق يمكن لكل أطراف المجتمع من الاستفادة من الكلمات والمصطلحات الجديدة بشرط أن تكون هذه اللغة خالية من الأخطاء القواعدية والإملائية. لذلك يجب أن يتم تحليل هذه اللغة بشكل علمي ودقيق، وأن يتم عرض أمثلة مقبولة ومعيارية وأن تصبح أساساً لتطوير اللغة. وهذا البحث هو محاولة علمية أكاديمية لتحديد المبادئ الصحيحة والعلمية لنظام إملاء صحيح من حيث الإملاء والتقنية.

الكلمات الدالة: لغة الإعلام، الإملاء، التنقيط، الأخطاء الإملائية وأخطاء التنقيط